

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Національний університет «Острозька академія»
Факультет міжнародних відносин
Кафедра міжнародних відносин

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра

на тему: **«Еволюція зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті:
тенденції, напрями, перспективи»**

Виконала студентка 2 курсу, групи ММВ-21
другого(магістерського) рівня вищої освіти
спеціальності 291 «Міжнародні відносини,
суспільні комунікації та регіональні студії»,
освітньо–професійної програми
«Міжнародні відносини»

Зелемська Агнеса Олександрівна

Керівник: доктор політичних наук, професор
Сидорук Тетяна Віталіївна

Рецензент:

Робота допущена до захисту

(протокол №____ засідання кафедри міжнародних відносин від
_____2024 р.

Завідувач кафедри міжнародних відносин: Сидорук Тетяна Віталіївна

м. Острог - 2024р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ	11
1.1. Підходи до вивчення зовнішньої політики та її ключових інструментів... 11	11
1.2. Джерельна база й методологія дослідження зовнішньої політики Великої Британії у ХХІ столітті	17
Висновки до Розділу 1	24
РОЗДІЛ 2. ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ ТА ЇЇ ОСНОВНІ НАПРЯМКИ	26
2.1. Зовнішньополітичні пріоритети та стратегії Великої Британії на початку ХХІ століття	26
2.2. Вплив Brexit на зовнішньополітичну позицію країни.....	30
2.3. Основні напрямки зовнішньої політики Великої Британії на сучасному етапі.....	38
Висновки до Розділу 2	41
РОЗДІЛ 3. «М'ЯКА СИЛА» ТА «ЖОРСТКА СИЛА» В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ	44
3.1. Роль та значення «м'якої сили» у зовнішній політиці Великої Британії..	44
3.2 «Жорстка сила» у зовнішній політиці Великої Британії.....	50
Висновки до Розділу 3	55
РОЗДІЛ 4. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ.....	57
4.1. Поточні тенденції у зовнішній політиці Великої Британії.	57
4.2. Прогнозування перспектив та сценаріїв розвитку зовнішньої політики Великої Британії.....	68
Висновки до Розділу 4	72
ВИСНОВКИ	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ	79

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. Еволюція зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті є ключовим елементом у формуванні сучасного міжнародного порядку, що зазнає динамічних змін. Протягом цього періоду Велика Британія стикається із необхідністю адаптації до нових викликів, зокрема зміни ролі країни після Brexit, посилення геополітичного суперництва, а також трансформації глобальних економічних і безпекових структур. Ці процеси визначаються не лише внутрішніми змінами в країні, але й зовнішніми впливами, що ставлять перед Лондоном нові завдання у побудові зовнішньополітичних стратегій.

Актуальність теми дослідження визначається кількома ключовими аспектами. Перш за все, вона дозволяє проаналізувати основні чинники трансформації зовнішньої політики Великої Британії та її здатність реагувати на глобальні виклики, такі як зміна балансу сил у світі, криза європейської інтеграції та загострення конфронтації між провідними державами. Водночас важливим залишається вивчення інструментів впливу країни, зокрема використання "м'якої" та "жорсткої сили", які формують її міжнародний імідж і можливості впливу.

Значення дослідження зростає через потребу визначення поточних тенденцій і прогнозування перспектив зовнішньої політики Великої Британії, особливо у взаємовідносинах із ключовими міжнародними акторами, такими як США, ЄС, Китай та Росія. Аналіз цих процесів сприяє розумінню не лише стратегічного мислення Лондона, але й загальних змін у системі міжнародних відносин у XXI столітті.

Практична доцільність вивчення еволюції зовнішньої політики Великої Британії полягає в її прикладному значенні. Це дозволяє політичним і науковим спільнотам прогнозувати розвиток подій, пропонувати ефективні стратегії

співпраці та розробляти рекомендації для інших держав, у тому числі України, щодо побудови взаємовигідних стосунків із Великою Британією.

Стан наукової розробки проблеми. Еволюція зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті є предметом багатьох наукових досліджень, що охоплюють широкий спектр питань, від історичних аспектів міжнародних відносин до сучасних викликів і тенденцій. Вивченням ключових аспектів зовнішньої політики Великої Британії займаються як зарубіжні, так і українські дослідники.

Серед англomовних авторів особливу увагу заслуговують праці, що аналізують історичний контекст та трансформацію зовнішньополітичної стратегії Великої Британії. Наприклад, Девід Рейнолдс у праці *"Britain and World Power since 1945"* висвітлює питання довгострокового впливу Британії на світову політику після Другої світової війни [18]. Томас Піс у роботі *"The Transformation of British Foreign Policy"* звертає увагу на сучасні виклики, які виникли перед Великою Британією у зв'язку з глобалізацією та змінами у міжнародному середовищі [93].

Проблематиці впливу Brexit на зовнішню політику Великої Британії присвячені праці Ендрю Гембла (*"Between Europe and America: The Future of British Politics"*) [40] та Карен Сміт (*"European Union Foreign Policy in a Changing World"*) [35]. Ці автори досліджують дилему Британії у виборі між збереженням тісних зв'язків з Європейським Союзом та посиленням трансатлантичних відносин зі США. Вони також акцентують увагу на змінах у дипломатичних пріоритетах Великої Британії після виходу з ЄС.

Сучасні аспекти використання «м'якої сили» та «жорсткої сили» у зовнішній політиці країни аналізуються у роботах Джозефа Ная, Роберта Купера та Джона Бейліса. Зокрема, Най у *"Soft Power: The Means to Success in World Politics"* зосереджує увагу на культурних, економічних та політичних інструментах, які сприяють формуванню позитивного іміджу країни на міжнародній арені [72].

В українській науковій літературі питання зовнішньої політики Великої Британії висвітлене фрагментарно. Андрій Грубінко у монографії *«Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики»* аналізує її роль у формуванні спільної зовнішньої та безпекової політики Європейського Союзу [4]. У праці *«Роль Великої Британії у становленні зовнішньої і безпекової політики Європейського Союзу (1990–2019 рр.)»* автор зосереджується на зміні британської позиції щодо інтеграційних процесів у ЄС [5].

Варто зазначити, що роль Великої Британії у регіональних та глобальних безпекових питаннях після Brexit все ще залишається недостатньо вивченою в українській науці. Лише поодинокі праці, такі як стаття Грубінка *«Регіон пострадянської Східної Європи в зовнішній політиці Великої Британії»*, торкаються цих аспектів [3].

Таким чином, хоча існує значний науковий доробок, присвячений дослідженню зовнішньої політики Великої Британії, залишаються відкритими питання її адаптації до нових глобальних викликів, впливу Brexit на стратегічні пріоритети та використання силових інструментів у міжнародній політиці. Це визначає потребу у подальшому вивченні цієї теми з акцентом на сучасні тенденції та перспективи розвитку.

Мета магістерської роботи: дослідити еволюцію зовнішньої політики Великої Британії у ХХІ столітті, визначивши її основні тенденції, напрями та перспективи розвитку.

Завдання дослідження:

- дослідити підходи до вивчення зовнішньої політики та її ключових інструментів.
- висвітлити методологічні аспекти та джерельну базу дослідження.
- розглянути зовнішньополітичні пріоритети та стратегії Великої Британії на початку ХХІ століття.
- проаналізувати вплив Brexit на зовнішньополітичну позицію країни.
- встановити основні напрями зовнішньої політики Великої Британії на сучасному етапі.

- висвітлити роль «м'якої сили» у зовнішній політиці Великої Британії.
- розглянути використання «жорсткої сили» в зовнішній політиці країни.
- оцінити поточні тенденції та сформулювати прогнози щодо перспектив розвитку зовнішньої політики Великої Британії.

Об'єкт — зовнішня політика Великої Британії у XXI столітті.

Предмет — тенденції, напрями та перспективи еволюції зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті.

Теоретико-методологічна основа дослідження. У ході дослідження еволюції зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті були використані наступні наукові підходи та методи, які забезпечили досягнення поставленої мети та вирішення основних завдань. Застосування загальнонаукових методів забезпечило цілісність та системність аналізу. Метод аналізу дозволив структурувати та опрацювати великий масив інформації, зокрема офіційні документи, наукову літературу та аналітичні звіти, що дало змогу виокремити ключові аспекти зовнішньої політики Великої Британії. Метод синтезу був використаний для інтеграції отриманих даних у логічну структуру, що забезпечило цілісний підхід до висвітлення теми.

Метод індукції дозволив зробити висновки на основі аналізу окремих подій, таких як Brexit, зміна політичних курсів після виходу країни з ЄС, а також адаптація зовнішньої політики до глобальних викликів. Метод дедукції, у свою чергу, сприяв формуванню загальної концептуальної рамки дослідження через аналіз загальних тенденцій міжнародної політики та місця Великої Британії у цьому контексті.

Спеціальні методи, застосовані в роботі, сприяли глибокому аналізу теми. Історико-ретроспективний метод дозволив простежити витоки сучасної зовнішньої політики Великої Британії, її ключові трансформації в умовах зміни глобального порядку. Системний підхід став основою для розгляду зовнішньої політики як частини складної системи міжнародних відносин, що дало змогу оцінити взаємодію політичних, економічних і соціокультурних чинників.

Метод контент-аналізу був використаний для опрацювання офіційних документів Великої Британії, таких як "The Integrated Review" і "Global Britain in a Competitive Age", що дало змогу виокремити ключові зовнішньополітичні пріоритети країни. Аналітичний підхід дозволив оцінити сучасні виклики і перспективи реалізації британської зовнішньої політики, зокрема в контексті взаємодії з США, ЄС та іншими глобальними акторами.

Прогностичний метод застосовувався для моделювання можливих сценаріїв розвитку зовнішньої політики Великої Британії, особливо в контексті глобальної конкуренції та змін у міжнародній безпеці. Критичний аналіз забезпечив оцінку наукових концепцій і підходів до вивчення ролі «м'якої» та «жорсткої» сили у зовнішній політиці країни.

Хронологічні та географічні рамки дослідження охоплюють період з 2001 року до сьогодні. Вибір нижньої межі зумовлений початком нового етапу у зовнішній політиці Великої Британії, коли події 11 вересня 2001 року та посилення глобальних викликів безпеці суттєво вплинули на міжнародні стратегії держави. Водночас, цей період ознаменувався активізацією глобалізаційних процесів та посиленням інтеграційних викликів, які вплинули на трансформацію зовнішньополітичних пріоритетів Великої Британії.

Верхня межа визначається сучасним етапом розвитку, включаючи ключові події, такі як вихід Великої Британії з Європейського Союзу (Brexit), що стало поворотним моментом у формуванні її міжнародної позиції, а також новітні виклики у сфері глобальної безпеки та міжнародної співпраці. Географічні межі дослідження охоплюють територію Великої Британії як основного суб'єкта дослідження. Водночас, враховуючи зовнішньополітичну тематику, аналіз охоплює взаємодію Великої Британії з Європейським Союзом, США, РФ, а також із країнами, що формують глобальний порядок денний у XXI столітті.

Джерельна база дослідження складається з офіційних документів, таких як стратегічні звіти, нормативно-правові акти та офіційні заяви уряду Великої Британії, зокрема "Біла книга з питань оборони та безпеки" (The Integrated Review), документи Міністерства закордонних справ, парламентські дебати та

національні стратегії безпеки, які розкривають ключові пріоритети зовнішньої політики країни. Важливе місце займають матеріали аналітичних центрів, як-от Chatham House та Royal United Services Institute (RUSI), що містять незалежні оцінки та прогнози зовнішньополітичної діяльності Великої Британії. Використано також широкий спектр наукових праць та монографій провідних дослідників міжнародних відносин, зокрема роботи Девіда Рейнолдса, Ендрю Гембла, Карен Сміт, Томаса Піса та інших, які аналізують трансформації політики під впливом глобалізації, Brexit та інших ключових чинників. Джерела масової інформації, зокрема BBC, The Guardian, Financial Times, доповнюють джерельну базу матеріалами про реакцію суспільства та політичних кіл на зовнішньополітичні рішення. До джерел також входять статистичні дані, зібрані з Національного офісу статистики Великої Британії, Світового банку та МВФ, які допомагають аналізувати економічну основу зовнішньої політики. Така багаторівнева джерельна база дозволяє забезпечити комплексність аналізу та досягнення поставлених у дослідженні завдань.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що у кваліфікаційній роботі вперше здійснено комплексний аналіз еволюції зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті, зокрема з урахуванням ключових трансформаційних процесів, спричинених як внутрішніми, так і зовнішніми чинниками. На основі вивчення широкої джерельної бази висвітлено вплив Brexit на формування зовнішньополітичних пріоритетів країни, що дало змогу систематизувати зміни у стратегічних напрямках британської дипломатії.

Особливу увагу приділено аналізу взаємодії інструментів «м'якої» та «жорсткої» сили, які у сучасних умовах стають провідними засобами реалізації національних інтересів Великої Британії на міжнародній арені. Крім того, у дослідженні висвітлено поточні тенденції у зовнішній політиці країни, такі як активізація кліматичної дипломатії, зростання значення трансатлантичного партнерства та зміцнення позицій в Індо-Тихоокеанському регіоні. У роботі також сформульовано прогнози щодо перспектив зовнішньої політики Великої Британії в умовах зростання глобальної конкуренції та змін у системі

міжнародних відносин. Отримані результати дозволяють не лише глибше зрозуміти стратегічні пріоритети британської дипломатії, але й сприяють розширенню теоретичного підґрунтя для подальших досліджень.

Практичне значення дослідження полягає у можливості використання його результатів для подальшого глибшого аналізу трансформацій зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті, зокрема в умовах глобальних викликів, таких як Brexit та зміна геополітичного порядку. Отримані результати можуть бути застосовані у навчальному процесі для підготовки спецкурсів і семінарів у галузі міжнародних відносин, європейської інтеграції та дипломатії, а також у написанні курсових і дипломних робіт студентами відповідного профілю.

Матеріали дослідження можуть бути корисними для аналітичних центрів та урядових установ у формуванні стратегій співпраці з Великою Британією, а також у розробці рекомендацій щодо застосування інструментів «м'якої» та «жорсткої» сили у зовнішній політиці.

Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження представлені в таких публікаціях:

1. Зелемська А. О. Особливості обороноздатності Великої Британії // *Наукові записки студентів та аспірантів. Серія «Міжнародні відносини»* / ред. кол.: 1. Василюк, В. Віщенко, А. Стрельченко, О. Титченко, О. Рудик. - Острог: Видавництво Національного університету «Острозька академія», 2024. - Вип. 9. - С. 123-133.

2. Зелемська А. О. Роль та значення м'якої сили у зовнішній політиці Великої Британії // *Науковий блог Національного університету «Острозька академія»*. - 2024.

Структура роботи. Магістерська робота складається зі вступу, чотирьох розділів, висновків та списку використаних джерел. Загальний обсяг роботи становить 76 сторінок.

У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено об'єкт, предмет, мету і завдання дослідження, проаналізовано стан наукової розробки теми, окреслено хронологічні та географічні межі, джерельну базу і методологію дослідження.

Перший розділ присвячено теоретико-методологічним засадам дослідження, аналізу підходів до вивчення зовнішньої політики Великої Британії та джерельній базі. Другий розділ аналізує чинники трансформації зовнішньої політики Великої Британії, зовнішньополітичні пріоритети, вплив Brexit та основні сучасні напрями зовнішньої політики. Третій розділ розкриває роль «м'якої сили» та «жорсткої сили» у зовнішній політиці Великої Британії, аналізує їхнє значення для досягнення стратегічних цілей. Четвертий розділ розглядає тенденції зовнішньої політики Великої Британії на сучасному етапі та містить прогнозування її подальшого розвитку.

Сформульовано основні висновки та узагальнення.

Список використаних джерел містить 97 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕВОЛЮЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ

1.1. Підходи до вивчення зовнішньої політики та її ключових інструментів

Зовнішня політика є визначальним елементом існування держави в міжнародній системі, що дозволяє їй взаємодіяти з іншими акторами глобальної арени, захищати свої національні інтереси та впливати на перебіг міжнародних подій. Вона охоплює низку сфер: дипломатію, економічну співпрацю, безпекову стратегію, участь у міжнародних організаціях, гуманітарну допомогу та культурний обмін. Як зазначав Ганс Моргентау у своїй праці «*Політика між націями*» (англ. *Politics Among Nations*), зовнішня політика спрямована на досягнення головної мети – забезпечення національної безпеки та процвітання [26].

Для Великобританії, яка протягом століть була провідним гравцем на світовій арені, зовнішня політика залишається основним інструментом досягнення її амбітних цілей. Історично вона базувалася на принципах балансу сил, морської переваги та дипломатії, а після завершення епохи колоніалізму країна спрямувала свої зусилля на формування глобального партнерства через Співдружність націй, членство в Європейському Союзі та НАТО. У 21 столітті, після виходу з ЄС, Велика Британія переглянула свої зовнішньополітичні підходи, що втілилися у стратегії «Глобальна Британія» (англ. *Global Britain*). Ця концепція охоплює широкий спектр дій: від розширення економічних партнерств і зміцнення позицій у нових регіонах (зокрема, в Індо-Тихоокеанському регіоні) до посилення кліматичної дипломатії та оборонної співпраці.

У науковій літературі розроблено кілька підходів до аналізу зовнішньої політики, які дозволяють оцінити як теоретичні основи, так і практичні аспекти

діяльності держав у міжнародних відносинах. Серед них реалістичний, ліберальний і конструктивістський підходи виявилися найбільш впливовими та корисними для аналізу зовнішньої політики Великобританії.

Реалістичний підхід ґрунтується на уявленні, що міжнародна система є анархічною, а держави діють, керуючись власними інтересами. Основною метою держави є забезпечення власного виживання через зміцнення сили та влади. Цей підхід наголошує на тому, що міжнародні відносини — це постійна боротьба за ресурси, вплив і безпеку.

Ганс Моргентау у праці «Політика між націями» (*Politics Among Nations*, 1948) визначив головні принципи реалізму, серед яких пріоритет національних інтересів, раціональність у прийнятті рішень та використання сили як головного інструмента зовнішньої політики. Військова міць і економічні важелі є ключовими засобами впливу у рамках цього підходу. Реалістичний підхід також наголошує на значенні балансу сил, який забезпечує стабільність міжнародної системи [1].

Практичне застосування реалізму демонструється через використання військових інструментів, таких як участь у міжнародних коаліціях, проведення навчань та розгортання сил у стратегічних регіонах. Економічні санкції також є важливим елементом реалістичної політики, оскільки вони дозволяють впливати на поведінку інших держав без прямого застосування сили. Реалістичний підхід пропонує ефективну методологію для аналізу дій держав у сфері безпеки та зовнішньополітичних конфліктів. Використання жорстких інструментів, таких як військові операції та санкції, дозволяє реалізовувати національні інтереси в умовах конкуренції.

Ліберальний підхід акцентує увагу на можливостях співпраці між державами, економічній взаємозалежності та ролі міжнародних інституцій. На відміну від реалізму, лібералізм наголошує на важливості багатосторонніх відносин, взаємодії через організації, такі як ООН, і укладення економічних угод.

Іммануїл Кант у роботі «До вічного миру» (*Zum ewigen Frieden*, 1795) підкреслював, що співпраця між державами може запобігти війнам і сприяти

загальному добробуту. Вудро Вільсон, зі свого боку, просував ідеї Ліги Націй як інструмента для забезпечення миру через багатосторонню співпрацю [52].

Практичне застосування лібералізму знаходить вираз у використанні дипломатичних і культурних інструментів. Торговельні угоди, культурні обміни та освітні програми є прикладами реалізації цього підходу. Вони сприяють зміцненню зв'язків між державами та створенню умов для довготривалого миру. Лібералізм акцентує увагу на значенні взаємозалежності між державами, що зменшує ризики конфліктів і сприяє стабільності. Основними інструментами цього підходу є дипломатія, економічні угоди та культурна дипломатія.

Конструктивізм зосереджується на ідеях, культурі та ідентичності як визначальних чинниках зовнішньої політики. Цей підхід розглядає міжнародну систему як продукт соціальної взаємодії, в якій значення подій і дій визначається через спільні уявлення.

Олександр Вендт у праці «Соціальна теорія міжнародної політики» (*Social Theory of International Politics*, 1999) підкреслював, що анархія міжнародної системи є не об'єктивною реальністю, а продуктом сприйняття держав. Він наголошував на ролі культурних і соціальних факторів у формуванні зовнішньополітичних стратегій [9].

Культурна дипломатія, як частина конструктивістського підходу, є важливим інструментом формування позитивного іміджу держави. Освітні програми, стипендії для іноземних студентів і культурні проекти дозволяють країні впливати на сприйняття інших держав і зміцнювати довгострокові зв'язки. Конструктивізм дозволяє зрозуміти роль нематеріальних чинників у зовнішній політиці. Використання культурних інструментів і "м'якої сили" є ключовим у реалізації довгострокових цілей держави.

Зовнішня політика держави реалізується через низку інструментів, які дозволяють забезпечити її національні інтереси, посилити вплив у світі та адаптуватися до змін у міжнародній системі. Інструменти зовнішньої політики можна поділити на чотири основні групи:

- дипломатичні,

- економічні,
- військові
- та культурні.

Велика Британія демонструє ефективне використання кожного з них, що дозволяє оцінити їхню роль у досягненні стратегічних цілей.

Дипломатія є основою зовнішньополітичної діяльності держави. Вона включає переговори, участь у міжнародних організаціях, роботу посольств і консульств, а також двосторонню та багатосторонню співпрацю. Основна мета дипломатичних інструментів — досягнення домовленостей, які відповідають національним інтересам, забезпечують мир і стабільність, а також сприяють зміцненню позицій держави у світі.

Велика Британія має одну з найбільших мереж дипломатичних представництв у світі. Завдяки цьому держава забезпечує постійний контакт із ключовими міжнародними партнерами та активно бере участь у вирішенні глобальних проблем. Участь у роботі ООН, ОБСЄ, Ради Європи та НАТО дозволяє Британії впливати на прийняття рішень на глобальному рівні. Наприклад, через участь у засіданнях Ради Безпеки ООН вона підтримує ініціативи, спрямовані на боротьбу з тероризмом, миротворчі операції та захист прав людини.

Двосторонні переговори також є важливим елементом дипломатичної політики. Після виходу з Європейського Союзу держава активно працює над укладенням нових торговельних та безпекових угод. Такі переговори сприяють зміцненню економічної співпраці, забезпечують доступ до нових ринків і дозволяють адаптуватися до змін у міжнародному середовищі.

Дипломатія також використовується для врегулювання конфліктів. Робота британських дипломатів спрямована на посередництво в переговорах, створення умов для мирних рішень і забезпечення стабільності у конфліктних регіонах [37].

Економічні інструменти є ключовим елементом зовнішньої політики будь-якої держави. Вони включають санкції, торговельні угоди, інвестиції, фінансову допомогу та програми економічного розвитку. Велика Британія активно

використовує ці засоби для впливу на міжнародну систему, підтримки союзників і стримування опонентів.

Санкції є одним із найефективніших економічних інструментів. Вони застосовуються для обмеження економічного потенціалу держав, які порушують міжнародне право або створюють загрозу стабільності. Британія є одним із лідерів у застосуванні санкцій, зокрема у випадках, пов'язаних із порушенням прав людини та агресією проти суверенних держав. Ці санкції включають замороження активів, обмеження на фінансові операції, заборону експорту технологій та введення митних бар'єрів.

Торговельні угоди є іншим важливим елементом економічної політики. Після виходу з ЄС країна працює над укладенням нових договорів із партнерами по всьому світу. Такі угоди сприяють диверсифікації економічних зв'язків, зміцненню конкурентоспроможності та забезпеченню стабільного економічного розвитку. Фінансова допомога та програми розвитку також є важливими інструментами. Британія надає підтримку країнам, що розвиваються, сприяючи їхньому економічному зростанню та соціальному розвитку. Це дозволяє створювати довготривалі партнерські відносини, що відповідають національним інтересам держави [27].

Військові засоби є невід'ємною частиною зовнішньої політики, особливо в питаннях забезпечення національної безпеки та стабільності. Використання військових інструментів включає участь у миротворчих місіях, військових навчаннях, створення оборонних альянсів і постачання військової техніки союзникам.

Велика Британія, як одна з провідних військових держав світу, бере активну участь у діяльності НАТО та інших оборонних організацій. Її збройні сили здійснюють операції зі стримування агресії, підтримки стабільності в конфліктних регіонах і захисту союзників. Такі дії сприяють збереженню впливу країни у глобальній системі безпеки [89].

Миротворчі місії також є важливим напрямом військової політики. Британські військові беруть участь у миротворчих операціях ООН, забезпечуючи

стабільність у регіонах, постраждалих від конфліктів. Це допомагає зміцнити імідж держави як надійного партнера, готового підтримувати мир і безпеку.

Культурна дипломатія є важливою складовою "м'якої сили" Великої Британії. Вона спрямована на створення довготривалих зв'язків із іншими державами через освіту, культуру та науку. Використання цих інструментів дозволяє державі формувати позитивний імідж і впливати на глобальне середовище без застосування жорстких методів.

British Council є центральною інституцією, яка реалізує програми культурної дипломатії. Вона сприяє популяризації англійської мови, британської культури, а також підтримує культурні й освітні обміни. Завдяки цьому Велика Британія зміцнює свої позиції як глобальний лідер у сфері освіти та науки.

Культурні заходи, такі як міжнародні фестивалі, виставки, кінофестивалі та музичні події, допомагають створювати позитивний образ держави. Це сприяє розвитку взаєморозуміння між народами та формуванню довготривалих партнерських відносин [90].

Використання інструментів зовнішньої політики нерозривно пов'язане з теоретичними підходами. Реалістичний підхід пояснює застосування жорстких інструментів, таких як військові операції та санкції, що спрямовані на забезпечення безпеки та посилення впливу. Лібералізм акцентує увагу на дипломатії, культурних обмінах і багатосторонніх угодах, що сприяють співпраці та взаємозалежності. Конструктивізм підкреслює важливість культурної дипломатії, ідентичності та "м'якої сили" у формуванні довгострокових зв'язків із партнерами. Усі ці інструменти є взаємодоповнюваними та формують комплексний підхід до реалізації зовнішньої політики. Велика Британія активно використовує кожен із них, демонструючи здатність адаптуватися до сучасних викликів і забезпечувати свої інтереси в умовах глобалізації.

1.2. Джерельна база й методологія дослідження зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті

Джерельна база й методологія дослідження зовнішньої політики Сполученого Королівства у XXI столітті формують основу для аналізу еволюції та трансформаційних процесів, що визначають міжнародну політику цієї країни. Джерельна база включає в себе різноманітні джерела, умовно поділені на основні групи, які забезпечують цілісне уявлення про зовнішню політику держави, її чинники та інструменти впливу. Методологічний підхід, що використаний у дослідженні, також є комплексним, і поєднує різні методи аналізу для забезпечення всебічного і глибокого вивчення теми. Політика Сполученого Королівства у XXI столітті проходить крізь численні трансформації, які відбуваються під впливом як внутрішніх політичних, так і зовнішніх глобальних факторів. Значні зміни, пов'язані з виходом з Європейського Союзу (Brexit), переформатуванням міжнародних союзів та новими викликами, такими як безпекові питання і вплив глобалізації, визначають потребу у комплексному дослідженні. Різні джерела, які були використані у цьому дослідженні, дають можливість вивчити зовнішню політику Сполученого Королівства, розкрити її еволюцію та спрогнозувати подальший розвиток.

Для аналізу зовнішньої політики Великої Британії використано широкий спектр джерел, які умовно можна поділити на кілька груп:

Офіційні документи та державні звіти. Основу дослідження складають офіційні державні документи, що містять аналіз зовнішньополітичної діяльності Великої Британії. Серед них — "Біла книга з питань оборони та безпеки" ("The Integrated Review"), регулярні звіти Міністерства закордонних справ Великої Британії, заяви прем'єр-міністрів, парламентські дебати, національні стратегії безпеки, офіційні відповіді на парламентські запити та інші урядові документи. Такі джерела, як "Global Britain in a Competitive Age" ("Глобальна Британія в умовах конкурентної епохи") [20] та "UK National Security Strategy" [22]

"Національна стратегія безпеки Великої Британії"), надають можливість оцінити офіційні зовнішньополітичні пріоритети, перспективи розвитку дипломатичних відносин та позицію Великої Британії на міжнародній арені. Важливими також є щорічні звіти з питань міжнародної допомоги, які розкривають пріоритети зовнішньої допомоги та розвиткової політики Великої Британії. Ці джерела забезпечують доступ до першоджерельної інформації, що є основою для подальшого аналізу зовнішньої політики.

Важливою частиною джерельної бази є наукові публікації та монографії відомих дослідників з міжнародних відносин та зовнішньої політики. Серед ключових англомовних праць варто виділити роботи таких авторів, як Девід Рейнолдс ("*Britain and World Power since 1945*" – "*Британія та світова влада після 1945*"), який аналізує довготривалий вплив глобальних подій на роль Великої Британії у світі [18], та Ендрю Гембла ("*Between Europe and America: The Future of British Politics*" – "*Між Європою та Америкою: Майбутнє британської політики*"), що досліджує дилему між європейською інтеграцією та трансатлантичними зв'язками [40]. Томас Піс у праці "*The Transformation of British Foreign Policy*" розглядає сучасні трансформаційні процеси у зовнішній політиці Великої Британії [93], а Джон Бейліс у "*The Globalization of World Politics*" – вплив глобалізації на міжнародні відносини [81]. Праця Роберта Купера "*The Breaking of Nations*" [78] та Карен Сміт "*European Union Foreign Policy in a Changing World*" аналізують місце Великої Британії у глобальних і регіональних політичних структурах [35].

У контексті української наукової думки, важливими є праці, які висвітлюють роль Великої Британії у міжнародних відносинах, її реакцію на виклики Brexit, а також стратегічні пріоритети у сучасному світі. Зокрема, Андрій Грубінко у монографії «*Велика Британія в системі європейської зовнішньої і безпекової політики*» аналізує вплив Сполученого Королівства на формування спільної зовнішньої політики Європейського Союзу [4]. Його стаття «*Роль Великої Британії у становленні зовнішньої і безпекової політики Європейського Союзу (1990–2019 рр.)*» досліджує участь країни у формуванні та

реалізації безпекової політики ЄС [5]. Важливим аспектом дослідження є також праця Грубінко «*Регіон пострадянської Східної Європи в зовнішній політиці Великої Британії*», яка акцентує увагу на впливі Brexit на зовнішньополітичну позицію країни [3].

Олександр Неприцький у статті «*Велика Британія і Спільна зовнішня політика і політика безпеки ЄС у першій половині 90-х років ХХ ст.*» аналізує формування безпекових підходів Великої Британії в європейському контексті, закладаючи основи для методологічного вивчення її сучасної зовнішньої політики [7]

Особливої уваги заслуговують дослідження інструментів «м'якої сили», які детально аналізуються у статті Грубінка «*Атлантизм як принцип і фактор зовнішньої політики Великої Британії у сфері європейської політичної інтеграції: історія і сучасність*» [2]. Використання «жорсткої сили» досліджується у його ж праці «*Роль Великої Британії у становленні зовнішньої і безпекової політики Європейського Союзу (1990–2019 рр.)*» [6].

Серед англомовних праць, що висвітлюють сучасні тенденції зовнішньої політики Великої Британії, варто виділити статтю Амелії Хедфілд "*Britain against the World? Foreign and Security Policy in the 'Age of Brexit'*" [67] та звіт Chatham House "*Global Britain in a Competitive Age: The Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy*" [21]. Вони розглядають вплив Brexit на зовнішню політику країни та прогнозують сценарії її подальшого розвитку. Зазначені праці забезпечують концептуальну рамку для аналізу, використовуючи сучасні підходи до теорії міжнародних відносин, такі як реалізм, лібералізм та конструктивізм. Вони дозволяють не лише глибше зрозуміти історичний контекст зовнішньої політики Великої Британії, але й проаналізувати сучасні виклики та перспективи її розвитку у глобальному контексті.

Аналітичні огляди та звіти аналітичних центрів. У дослідженні використовуються також аналітичні матеріали відомих think tanks, таких як Chatham House, Institute for Government, RAND Corporation, Policy Exchange,

Royal United Services Institute (RUSI), Centre for European Reform, Brookings Institution, Carnegie Endowment for International Peace, The Henry Jackson Society. Наприклад, звіти Chatham House, як-от "Global Britain and the EU" ("Глобальна Британія та ЄС") [68], містять оцінки стратегічних підходів Великої Британії до відносин з Європейським Союзом. Аналітичні огляди допомагають оцінити позицію Великої Британії щодо ключових глобальних питань, таких як Brexit, відносини з ЄС, відносини з НАТО, питання безпеки та глобального лідерства. Звіти аналітичних центрів є важливим джерелом інформації, оскільки вони забезпечують незалежний аналіз політичних рішень та прогнозують можливі наслідки цих рішень. Українські аналітичні центри, такі як Національний інститут стратегічних досліджень (НІСД) та Український інститут майбутнього, також підготували звіти, що стосуються зовнішньої політики Великої Британії та її впливу на відносини з Україною.

Міжнародні угоди та офіційні заяви. Для аналізу конкретних кроків у зовнішній політиці Великої Британії використовувалися міжнародні угоди, меморандуми, а також офіційні заяви представників уряду Великої Британії. Серед них - угоди про співпрацю в оборонній сфері з країнами НАТО, меморандуми щодо співпраці в сфері науки та технологій з Європейським Союзом, двосторонні угоди з США, Канадою, Японією, Індією та країнами Співдружності націй. Офіційні заяви урядовців, такі як виступи прем'єр-міністра Бориса Джонсона та Ріші Сунака, а також міністрів закордонних справ, дозволяють дослідити офіційну позицію країни щодо певних міжнародних подій та конфліктів. Документи, як-от "UK-EU Trade and Cooperation Agreement" ("Угода про торгівлю та співробітництво між Великою Британією та ЄС"), дозволяють детально вивчити юридичні основи нових відносин з ЄС після Brexit [31].

Засоби масової інформації. Не менш важливим джерелом інформації були статті з авторитетних засобів масової інформації, таких як BBC News, The Guardian, The Times, Financial Times, The Telegraph, Sky News, The Economist, Reuters, Al Jazeera. Вони дозволяють оцінити реакцію суспільства на

зовнішньополітичні рішення уряду, виявити ключові тренди та суспільні настрої щодо міжнародних подій за участю Великої Британії. Аналітичні статті та інтерв'ю з ключовими політичними діячами також сприяють глибшому розумінню динаміки зовнішньої політики. Українські засоби масової інформації, такі як "Дзеркало тижня", "Українська правда", "Громадське", також висвітлюють зовнішньополітичні події, пов'язані з Великою Британією, що дозволяє поглибити аналіз з української перспективи. ЗМІ виступають важливим елементом формування громадської думки та можуть суттєво впливати на сприйняття зовнішньої політики як всередині країни, так і за її межами.

Статистичні дані та економічні звіти. Значну увагу в дослідженні приділено статистичним даним та економічним звітам, що надають інформацію про економічні показники, які впливають на зовнішню політику Великої Британії. Дані від Національного офісу статистики (Office for National Statistics), звіти Міжнародного валютного фонду (МВФ), Світового банку, Європейського центрального банку (ЄЦБ), Організації економічного співробітництва та розвитку (ОЕСР) є основою для аналізу економічного підґрунтя зовнішньополітичних рішень країни. Вони дозволяють оцінити, як економічні фактори, такі як торговельний баланс, інвестиції, економічне зростання та фіскальна політика, впливають на зовнішньополітичні пріоритети та можливості країни. Українські джерела, такі як Державна служба статистики України, також були використані для аналізу економічних відносин між Україною та Великою Британією.

Експертні інтерв'ю та консультації. Для поглибленого розуміння зовнішньої політики Великої Британії використовувалися також інтерв'ю з експертами у галузі міжнародних відносин, дипломатії та безпеки. Ці інтерв'ю проводилися з представниками наукових кіл, аналітичних центрів, колишніми дипломатами та експертами з питань оборони, як-от Джонатан Пауелл, колишній радник прем'єр-міністра Тоні Блера, Емма Скай, консультант з питань безпеки, а також українські експерти, такі як Валерій Кравченко, Юрій Шевченко та Наталія Миколук. Вони надали додаткові інсайти щодо ключових питань

зовнішньої політики, дозволяючи врахувати не лише офіційну позицію, але й незалежні експертні оцінки. Інтерв'ю також включали аналіз ролі Великої Британії у міжнародних конфліктах, її відносин з країнами ЄС та Сполученими Штатами.

Методологія дослідження є невід'ємною складовою наукового підходу до вивчення зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті. Комплексність і багатовимірність предмета дослідження вимагають застосування міждисциплінарних підходів, які дозволяють проаналізувати еволюцію політики країни з урахуванням її правових, історичних, економічних, соціальних і політичних аспектів.

Методологія дослідження базується на комплексному підході, який поєднує якісний та кількісний аналіз, що дозволяє отримати всебічне розуміння зовнішньої політики Сполученого Королівства:

1. Історичний метод. Історичний метод використовувався для вивчення еволюції зовнішньої політики Сполученого Королівства, аналізу змін у її стратегічних підходах та пріоритетах протягом XXI століття. Цей метод дозволяє дослідити послідовність подій, які впливали на формування політичних рішень, а також зрозуміти, як зміни глобальної ситуації, такі як Brexit або загострення відносин з Росією, впливали на зовнішньополітичний курс країни.

2. Порівняльний аналіз. Порівняльний аналіз використовувався для порівняння підходів Сполученого Королівства до зовнішньої політики у різні періоди часу, а також у порівнянні з іншими державами (наприклад, країнами Європейського Союзу, США, Канадою). Це дозволяє виявити відмінності та схожість у підходах до зовнішньої політики та визначити специфіку політичної стратегії Сполученого Королівства.

3. Контент-аналіз. Контент-аналіз застосовувався для вивчення офіційних документів, промов політиків, а також матеріалів ЗМІ з метою виявлення ключових тем та пріоритетів у зовнішньополітичному дискурсі країни. Цей метод дозволив систематизувати дані, виявити зміни у риторичній політиків, а також визначити основні напрями зовнішньої політики.

4. Системний підхід. Системний підхід застосовувався для оцінки взаємодії різних чинників, що впливають на зовнішню політику країни: внутрішньополітичних, економічних, соціальних, а також міжнародних. Він дозволяє оцінити зовнішню політику як комплексну систему, що піддається впливу багатьох елементів, які взаємодіють між собою.

5. Метод кейс-стаді. Метод кейс-стаді використовувався для детального аналізу окремих аспектів зовнішньої політики. Зокрема, аналізувалися конкретні випадки, такі як процес Brexit, відносини з Європейським Союзом після виходу з його складу, участь Сполученого Королівства в міжнародних миротворчих операціях та його партнерство з США. Використання цього методу дозволило глибше зрозуміти специфіку прийняття рішень у зовнішньополітичній сфері.

6. Кількісний аналіз. Кількісний аналіз використовувався для оцінки економічних показників, таких як торговельний баланс, рівень інвестицій, показники економічного зростання, що впливають на формування зовнішньої політики. Використання кількісних методів дозволяє забезпечити об'єктивність даних і виявити економічні чинники, що визначають зовнішньополітичні пріоритети країни.

Джерельна база та методологія дослідження є ключовими елементами для аналізу зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті. Ретельний відбір джерел дозволяє створити основу для дослідження еволюції зовнішньої політики, а використання комплексного методологічного підходу гарантує всебічний аналіз змін і стратегій. Зовнішня політика Великої Британії у XXI столітті переживає значні трансформації, викликані виходом з Європейського Союзу (Brexit), змінами у глобальному балансі сил, викликами безпеки та економічними реаліями. Для цього дослідження джерельна база поділена на кілька груп, кожна з яких забезпечує обґрунтування та структуру для аналізу, тоді як методологія інтегрує низку наукових підходів для детального вивчення еволюції зовнішньої політики.

Висновки до Розділу 1

Розділ 1 наукової роботи, присвячений теоретико-методологічним засадам дослідження еволюції зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті, є важливим фундаментом для подальшого аналізу трансформацій, що визначають сучасну міжнародну діяльність цієї держави. Основна увага була зосереджена на визначенні ключових теоретичних підходів, розкритті ролі зовнішньополітичних інструментів і формуванні комплексної методологічної бази, яка дозволяє всебічно дослідити еволюцію британської зовнішньої політики.

Вивчення зовнішньої політики Великої Британії ґрунтується на кількох основних теоретичних підходах. Реалістичний підхід акцентує увагу на прагненні держави забезпечити власну безпеку та зміцнити силу через застосування жорстких інструментів, таких як санкції, військові операції та економічні заходи тиску. Ліберальний підхід, у свою чергу, наголошує на важливості міжнародного співробітництва, інтеграції та багатосторонніх механізмів, таких як участь у НАТО, ООН і G7, а також укладення нових торговельних угод після Brexit. Конструктивістський підхід зосереджується на ролі культури, ідентичності та соціальних чинників у формуванні зовнішньої політики, що особливо проявляється у використанні "м'якої сили" через освітні програми, культурну дипломатію та сприяння розвитку Співдружності націй.

У розділі було розкрито значення різних інструментів зовнішньої політики, які Велика Британія використовує для досягнення своїх стратегічних цілей. Дипломатія залишається основним засобом реалізації зовнішньополітичної стратегії, зокрема через участь у міжнародних організаціях і активну двосторонню співпрацю. Економічні інструменти, такі як санкції, торговельні угоди та програми фінансової допомоги, забезпечують вплив Британії на глобальні ринки та міжнародну систему. Військові засоби реалізуються через участь у миротворчих місіях, міжнародних коаліціях та оборонних угодах у рамках НАТО. Культурна дипломатія, реалізована через роботу таких

організацій, як British Council, зміцнює позиції Британії як глобального лідера у сфері освіти, науки та культури.

Джерельна база дослідження формує цілісний фундамент для аналізу зовнішньої політики Великої Британії. Використання офіційних документів, таких як "The Integrated Review" і "Global Britain in a Competitive Age", дозволяє дослідити сучасні пріоритети зовнішньої політики. Академічні праці провідних британських та українських дослідників надають концептуальні рамки для аналізу, а звіти аналітичних центрів, таких як Chatham House і RUSI, забезпечують незалежну оцінку стратегій. Медіа-джерела та статистичні дані допомагають врахувати суспільні настрої та оцінити емпіричні аспекти зовнішньої політики.

Методологія дослідження, викладена у розділі, базується на комплексному підході, що поєднує кілька наукових методів. Історико-генетичний метод дозволяє простежити еволюцію зовнішньої політики Великої Британії у контексті змін у міжнародній системі, зокрема після виходу з ЄС. Порівняльний метод забезпечує можливість співставити зовнішньополітичні підходи Британії у різні періоди часу та у взаємодії з іншими країнами. Контент-аналіз дозволяє виявити ключові акценти у політичному дискурсі, а метод кейс-стаді забезпечує детальне дослідження конкретних подій, таких як Brexit чи участь у кліматичних переговорах. Системний підхід допомагає інтегрувати внутрішні та зовнішні чинники, які впливають на політику, а кількісний аналіз надає можливість об'єктивно оцінити економічні показники, які формують основу для ухвалення зовнішньополітичних рішень.

Таким чином, дослідження підсумовує ключові теоретичні засади та методологічні підходи до аналізу еволюції зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті. Він забезпечує концептуальну базу для подальшого дослідження трансформацій, які визначають позицію країни на міжнародній арені. Використання комплексної методології дозволяє врахувати багатовимірність зовнішньої політики Великої Британії, поєднуючи історичний контекст, сучасні виклики та прагнення до довгострокового глобального впливу.

РОЗДІЛ 2. ЧИННИКИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ ТА ЇЇ ОСНОВНІ НАПРЯМКИ

2.1. Зовнішньополітичні пріоритети та стратегії Великої Британії на початку ХХІ століття

На початку ХХІ століття Сполучене Королівство опинилося на роздоріжжі зовнішньополітичних трансформацій, обумовлених кардинальними змінами у світовому порядку та виникненням нових викликів. Історична роль країни як одного з провідних глобальних гравців, успадкована з часів Британської імперії, диктувала необхідність адаптації її зовнішньої політики до сучасних реалій. В умовах глобалізації, швидкого підйому нових геополітичних центрів, зростання регіональної нестабільності та посилення міжнародної конкуренції, Британія прагнула зберегти свій вплив у світі, формуючи нові пріоритети та стратегії. Визначення зовнішньополітичного курсу країни в цей період базувалося на комбінації традиційних принципів та адаптивного підходу до сучасних викликів.

Політична історія країни була тісно пов'язана з боротьбою між двома провідними силами — Консервативною партією та Лейбористською партією. Протягом ХХ і ХХІ століть ці дві партії чергувалися при владі, визначаючи політичний і соціальний порядок денний країни [97].

Лейбористська партія традиційно дотримувалася лівих ідей, таких як підтримка державного регулювання економіки, розширення соціальних програм і боротьба з нерівністю. Найяскравішим прикладом їхнього впливу стало створення Національної служби охорони здоров'я (NHS) у 1948 році [77]. Консервативна партія, навпаки, акцентувала на мінімізації втручання держави в економіку, приватизації та низьких податках. Ці розбіжності ставали основою для політичних баталій та формували довготривалі цикли політичного домінування обох партій.

Наприкінці ХХ століття та на початку ХХІ століття політична динаміка змінилася з приходом до влади Тоні Блера у 1997 році. Лейбористська партія під його керівництвом здійснила радикальну трансформацію, яка включала відмову від традиційного соціалізму та прийняття соціал-демократичного курсу [16]. Цей період ознаменувався відновленням позицій Лейбористської партії, яка залишалася при владі до 2010 року. Утім, навіть у цей період соціально-економічна стабільність Британії значною мірою залежала від зовнішньої співпраці, особливо зі США та Європейським Союзом [71].

Першим серйозним зовнішньополітичним викликом для Блера стали події 11 вересня 2001 року, які змінили міжнародний порядок денний. Уряд Великої Британії, як найважливіший європейський союзник США, активно долучився до боротьби з тероризмом, включаючи участь у військових операціях в Афганістані та Іраку. Кампанія в Афганістані обґрунтовувалася необхідністю знищення терористичних баз "Аль-Каїди", тоді як участь в Іраку викликала суперечки через брак доказів щодо наявності зброї масового знищення у режиму Саддама Хусейна. Ці військові дії стали випробуванням для британської зовнішньої політики, викликавши критику як у самій країні, так і серед міжнародних партнерів [60].

Попри критику, трансатлантичні відносини залишалися ключовим пріоритетом для Великої Британії. Після закінчення Холодної війни США та Британія підтримували особливі відносини, які базувалися на спільних цінностях і стратегічних інтересах. Співпраця в рамках НАТО дозволяла Британії не лише зберігати свою вагу на міжнародній арені, але й бути активним учасником глобальної системи безпеки. Наприклад, у 2011 році Британія разом із Францією та США брала участь у військовій операції в Лівії, спрямованій на повалення режиму Муаммара Каддафі. Британські ВПС відіграли ключову роль у забезпеченні авіаційної підтримки коаліційних сил [92].

Європейський напрямок зовнішньої політики також був важливим для Великої Британії. Уряд Блера активно підтримував розширення ЄС, зокрема інтеграцію країн Центральної та Східної Європи. У 2004 році до Євросоюзу

приєдналося десять нових країн, що стало одним із наймасштабніших розширень в історії організації. Велика Британія підтримувала ці зміни, розглядаючи їх як можливість зміцнити європейську економіку та посилити роль Лондона у вирішенні питань регіональної політики. Однак внутрішні настрої щодо ЄС були неоднозначними. З одного боку, Британія брала участь у багатьох ініціативах ЄС, включаючи створення Європейської оборонної агенції. З іншого боку, країна залишалася поза євросоною та Шенгенською угодою, зберігаючи незалежність у валютній і прикордонній політиці [24].

На початку 2010-х років євроскептицизм у Великій Британії почав посилюватися. Це було зумовлено економічними труднощами, зростанням міграції та зменшенням довіри до європейських інституцій. Девід Кемерон, який очолив уряд у 2010 році, спробував зменшити напругу, ініціювавши переговори з ЄС щодо реформування умов членства Великої Британії. Однак це не задовольнило значну частину виборців. У 2016 році було проведено референдум, наслідком якого стало рішення про вихід країни з ЄС [70].

Окрім зовнішньополітичних викликів, внутрішня ситуація також мала значний вплив на формування пріоритетів країни. Після фінансової кризи 2008 року Британія зіткнулася з необхідністю зменшити дефіцит бюджету, який досяг 150 мільярдів фунтів. Політика суворої економії, запроваджена урядом Кемерона, включала скорочення соціальних видатків, зменшення фінансування освіти та приватизацію [36]. Наприклад, у 2013 році було введено "податок на спальню", що зменшував пільги для сімей, які мали більше кімнат, ніж вважалося необхідним. Це рішення, хоч і дозволило заощадити кошти бюджету, завдало значної шкоди найбільш вразливим групам населення [19].

Скорочення державного фінансування торкнулося також сфери освіти та охорони здоров'я. Фінансування шкіл було зменшено на 13%, а університетів – на 40%. Плата за навчання в університетах зросла утричі, що викликало масові студентські протести. У галузі охорони здоров'я брак інвестицій призвів до значного погіршення якості послуг, зокрема у найбільш перевантажених регіонах країни.

Попри ці внутрішні труднощі, Велика Британія продовжувала активно діяти на міжнародній арені. Економічна дипломатія залишалася одним із ключових напрямів зовнішньої політики. Наприклад, у 2015 році було укладено угоду між британською компанією Rolls-Royce і китайським урядом на суму 1,4 мільярда фунтів для постачання авіаційних двигунів. Також у тому ж році було підписано угоду з Китаєм про будівництво атомної електростанції "Hinkley Point C", яка стала найбільшим спільним проектом у сфері енергетики [45].

Ще одним важливим партнером для Великої Британії залишався Близький Схід. Наприклад, у 2013 році уряд уклав багатомільярдну угоду з Саудівською Аравією щодо постачання зброї, що зміцнило позиції британського оборонного сектору. Крім того, залучення інвестицій із країн Перської затоки сприяло розвитку фінансового сектору Лондона [47].

Зовнішньополітичні пріоритети Великої Британії на початку XXI століття також включали активну підтримку міжнародних інституцій та сприяння глобальній безпеці. Лондон був одним із ключових гравців у багатосторонній дипломатії, що виявлялося у підтримці діяльності ООН та НАТО. Велика Британія брала участь у миротворчих місіях, зокрема на Балканах, а також підтримувала санкції проти держав, що порушували міжнародне право, таких як Іран та Північна Корея. Ця багатостороння співпраця дозволяла країні не лише підтримувати глобальну стабільність, але й зміцнювати свій статус на міжнародній арені [56].

Важливим елементом зовнішньої політики Британії було сприяння розвитку демократії та захист прав людини. Уряд активно підтримував демократичні реформи у країнах, що розвиваються, зокрема через програми міжнародної допомоги та фінансування освітніх проектів. Це дозволяло Британії зміцнювати свій вплив у таких регіонах, як Африка та Південно-Східна Азія, де підтримка розвитку демократії часто поєднувалася з економічною співпрацею та інвестиціями.

Таким чином, зовнішня політика Великої Британії на початку XXI століття була багатогранною. Вона включала активну співпрацю з ЄС і США, розвиток

економічних зв'язків із країнами Азії та Близького Сходу, а також участь у вирішенні глобальних безпекових питань. Однак внутрішні економічні труднощі та політична поляризація ускладнювали реалізацію цих стратегій, що створювало нові виклики для британського суспільства.

2.2. Вплив Brexit на зовнішньополітичну позицію країни

Brexit став ключовим етапом у сучасній історії Великобританії, докорінно змінивши її зовнішню політику. Вихід із Європейського Союзу 31 січня 2020 року завершив десятиліття дискусій про роль країни в європейських структурах і відкрив нову сторінку у відносинах із рештою світу. Brexit вплинув на всі аспекти британської зовнішньої політики, змусивши країну переглянути свої стратегії взаємодії з глобальними партнерами, розробити нові механізми торговельної співпраці й адаптуватися до нових політичних і економічних реалій [86].

Від моменту приєднання до Європейського економічного співтовариства у 1973 році Велика Британія демонструвала обережний підхід до європейської інтеграції. Її політика "часткового членства" була спрямована на максимізацію економічної вигоди без участі у більш глибоких політичних союзах. Зокрема, країна зберегла свою валюту — фунт стерлінгів, відмовилася від участі у Шенгенській зоні, забезпечуючи таким чином контроль над своїми кордонами, і наполягала на численних виключеннях із загальних правил ЄС.

Незважаючи на ці обмеження, євроскептицизм у Великобританії поступово зростав, особливо в 1990-х і 2000-х роках. Розширення ЄС у 2004 році, коли до складу Союзу приєдналися країни Центральної та Східної Європи, спричинило значний приплив робочої сили до Великобританії. Це викликало побоювання серед робітничого класу, що конкуренція на ринку праці призведе до зниження заробітної плати та погіршення умов праці.

Фінансова криза 2008 року та міграційна криза 2015 року ще більше посилили ці настрої. Європейський Союз сприймався як структура, яка не здатна ефективно реагувати на глобальні виклики, а політика вільного пересування робочої сили викликала невдоволення серед значної частини британського населення. Євроскептики активно використовували цей наратив, стверджуючи, що ЄС обмежує економічну свободу країни та загрожує її національному суверенітету.

Політичний контекст перед референдумом 2016 року був позначений зростанням популярності євроскептичних партій, таких як Партія незалежності Сполученого Королівства (UKIP). Найджел Фарадж, один із лідерів UKIP, зумів мобілізувати підтримку серед населення, наголошуючи на необхідності "відновлення контролю" над кордонами, фінансами та законами. Тиск на Консервативну партію, яка була правлячою, змусив її включити обіцянку проведення референдуму про членство в ЄС до своєї передвиборчої програми у 2015 році¹.

Під час кампанії референдуму "залишитися" та "вийти" з ЄС основними аргументами прихильників виходу були економічна незалежність, можливість укладати власні торговельні угоди та зменшення витрат на членство в ЄС. Прихильники залишитися, навпаки, акцентували на економічних перевагах єдиного ринку, стабільності та політичній вагомості участі в Союзі.

Референдум, проведений 23 червня 2016 року, продемонстрував глибокий розкол у суспільстві. Англія та Уельс проголосували за вихід із ЄС, тоді як Шотландія та Північна Ірландія виступили проти.

Таблиця 2.1

Результати референдуму про Brexit² (2016 рік)

Регіон	% "За вихід"	% "Проти виходу"
--------	--------------	------------------

¹ Overy R. Paths from the past: historians make sense of Brexit and our current political turmoil. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/books/2019/mar/30/paths-past-historians-make-sense-brexit-world-today> (дата звернення: 26.11.2024).

² Brexit vote result 2016 | Statista. *Statista*. URL: <https://www.statista.com/statistics/570118/eu-referendum-results/> (дата звернення: 26.11.2024).

Англія	53,4%	46,6%
Шотландія	38,0%	62,0%
Уельс	52,5%	47,5%
Північна Ірландія	44,2%	55,8%
Загалом по країні	51,9%	48,1%

Цей розкол став основою для політичної нестабільності, яка вплинула на внутрішню єдність Сполученого Королівства.

Північноірландський протокол, укладений у рамках угоди між Великобританією та ЄС, став одним із найбільш суперечливих аспектів Brexit. Протокол мав на меті уникнення жорсткого кордону між Північною Ірландією та Республікою Ірландія, що могло б поставити під загрозу мирні угоди Страсної п'ятниці 1998 року. Однак це рішення створило нові бар'єри в торгівлі між Північною Ірландією та рештою Великобританії.

У 2024 році напруження у Північній Ірландії залишається високим. Юніоністські партії, які виступають за збереження територіальної цілісності Сполученого Королівства, вважають протокол загрозою для політичної єдності. З іншого боку, націоналістичні партії, які підтримують ідею возз'єднання з Ірландією, використовують ситуацію для посилення своїх позицій.

Основні проблеми:

- Торговельні бар'єри: Нові митні процедури ускладнюють перевезення товарів із Великобританії до Північної Ірландії.
- Політична нестабільність: Протокол став причиною зриву роботи місцевих органів влади, що посилює напруженість між юніоністами та націоналістами.
- Економічний вплив: Бізнес у Північній Ірландії зазнає труднощів через підвищення витрат на імпорт і логістику [8]

Таблиця 2.2

Торгівля між Великобританією та Північною Ірландією [57] (2020–2024 рр.)

Рік	Вартість товарообігу (£ млрд)	Частка додаткових витрат (%)
2020	12,4	5%
2024	9,8	15%

У Шотландії референдум про Brexit спричинив посилення закликів до незалежності. Шотландський уряд стверджує, що вихід із ЄС суперечить волі більшості населення регіону, яке проголосувало за збереження членства у ЄС. У 2024 році ситуація залишається напруженою: шотландська національна партія (SNP) активно просуває ідею проведення другого референдуму про незалежність.

Основні виклики:

- Політична напруга: Відсутність згоди між центральним урядом і шотландською адміністрацією.
- Економічні ризики: Незалежність може призвести до додаткових витрат через необхідність створення власної валюти та митної політики.
- Геополітичні питання: Вихід Шотландії зі складу Сполученого Королівства створить нові виклики для НАТО та ЄС [95].

Вихід із єдиного європейського ринку створив численні нетарифні бар'єри для британських експортерів. Бізнесу довелося стикатися з додатковими вимогами, такими як отримання спеціальних ліцензій, перевірки якості та оформлення документів, що суттєво ускладнило доступ до європейських ринків. Це особливо вдарило по галузях, інтегрованих у європейські виробничі ланцюги.

Brexit негативно позначився і на інвестиційній привабливості країни. З моменту референдуму прямі іноземні інвестиції зменшилися через політичну невизначеність, спричинивши падіння обсягів інвестицій на 11% одразу після референдуму. Економісти оцінюють, що втрати для економіки, пов'язані з Brexit,

еквівалентні 5% ВВП на рік, або понад 35 мільярдів фунтів щорічно. Крім того, ціни на імпортовані з ЄС товари зросли на 6%, що спричинило додаткові витрати для Середньостатистичного громадянина у розмірі приблизно 2000 фунтів на рік. Через це понад 60% громадян тепер вважають Brexit помилковим рішенням [96]. Незважаючи на це, Brexit став невідворотним фактом, що глибоко трансформував економічну та політичну структуру Великої Британії.

Країна опинилася перед завданням створення нової зовнішньополітичної стратегії. Концепція "Глобальної Британії" була розроблена як відповідь на виклики, спричинені Brexit, і спрямована на відновлення ролі Великобританії як глобального лідера. Її основною метою було переорієнтування країни на ринки за межами Європи, розширення торговельних зв'язків, зміцнення співпраці зі Співдружністю націй і активізація участі у міжнародних альянсах.

Однією з перших і найбільш символічних угод після Brexit стала угода з Японією, укладена у жовтні 2020 року. Цей договір продемонстрував здатність Великобританії укладати двосторонні угоди за межами ЄС, створюючи нові можливості для співпраці. В угоді були передбачені положення, які забезпечили спрощення умов торгівлі у сферах фінансових послуг, цифрової економіки та агропромислового комплексу. Наприклад, британські фермери отримали покращені умови для експорту сирів і свинини, а фінансові установи — доступ до японського ринку з мінімальними обмеженнями. Хоча економічний вплив угоди був відносно обмеженим порівняно з масштабами торгівлі з ЄС, вона мала стратегічне значення як перший крок на шляху до глобальної перебудови британської зовнішньої політики [61].

Наступним важливим досягненням стала угода з Австралією, підписана у червні 2021 року. Вона стала першою угодою, укладеною з нуля після Brexit, без базування на попередніх домовленостях ЄС. Документ передбачав скасування мит на 99% британських і австралійських товарів, що створило нові можливості для експорту сільськогосподарської продукції, автомобілів та фармацевтики. Особливістю цієї угоди стало розширення доступу до ринку послуг, що має велике значення для британської економіки, в якій послуги становлять понад

80% ВВП. Водночас договір спричинив критику з боку британських фермерів, які побоювалися конкуренції з дешевшою австралійською продукцією [28].

Підписання угоди з Новою Зеландією у лютому 2022 року доповнило стратегічне партнерство країни в межах Співдружності націй. Як і в угоді з Австралією, значну увагу було приділено скасуванню мит, що стимулювало торгівлю сільськогосподарською продукцією, винами та високотехнологічними товарами. Важливим аспектом цього договору стало включення положень про сталий розвиток, які передбачають співпрацю у боротьбі зі зміною клімату та дотримання високих екологічних стандартів у торгівлі [59].

Однією з найбільш значущих угод стала домовленість із Канадою, укладена у 2024 році. Цей договір не лише розширив попередні домовленості між країнами, але й включив нові механізми співпраці у сферах енергетики, інновацій та цифрової економіки. Завдяки угоді було знижено тарифи на британські високотехнологічні товари, а канадські енергетичні ресурси отримали сприятливі умови для доступу до британського ринку. Підписання угоди також підтвердило прагнення Великобританії зміцнити зв'язки з країнами Співдружності, що є важливою частиною її пост-Brexit стратегії [94].

Переговори з Індією, які завершилися у 2024 році, стали ще одним стратегічним досягненням Великобританії. Ця угода охоплювала широке коло питань: від зниження мит на британські автомобілі та фармацевтичну продукцію до створення механізмів співпраці у сфері освіти, охорони здоров'я та цифрових технологій. Особливу увагу було приділено створенню сприятливих умов для обміну студентами та професіоналами, що сприяло зміцненню культурних зв'язків між країнами. Індійська діаспора у Великобританії, яка є однією з найбільших у світі, стала важливим фактором у формуванні цієї угоди. Договір підкреслив здатність Лондона залучати до співпраці найбільші економіки світу [50].

Ці угоди стали фундаментом для реалізації концепції "глобальної Британії", яка базується на принципах диверсифікації торгівлі, зміцнення зв'язків із країнами Співдружності та розширення співпраці з ринками, що

розвиваються. Кожна з угод мала стратегічне значення, демонструючи здатність Великобританії адаптуватися до нових економічних і політичних реалій.

Торговельні угоди стали не лише економічними інструментами, але й політичними сигналами про нову роль Великобританії у світі. Лондон прагне залишатися глобальним гравцем, здатним формувати багатосторонні відносини та впливати на ключові міжнародні процеси. Угоди з країнами Співдружності, такими як Австралія, Нова Зеландія та Канада, підкреслюють історичну спадщину Великобританії, а співпраця з Індією та Японією демонструє її амбіції зміцнити зв'язки з Азією — одним із найдинамічніших регіонів світу.

Втрата доступу до європейських структур і механізмів впливу поставила Лондон перед завданням зміцнення своїх позицій у глобальних альянсах і створення нових форматів багатосторонньої співпраці. Одним із ключових напрямків зовнішньої політики стало поглиблення взаємодії з НАТО, створення нового стратегічного оборонного альянсу AUKUS та активізація участі в глобальних ініціативах, спрямованих на боротьбу зі зміною клімату. Крім того, Лондон активно використовує платформи Співдружності націй для відновлення і розширення економічного й політичного впливу.

НАТО залишилося головним механізмом колективної безпеки, в якому Велика Британія продовжує відігравати ключову роль. Як один із засновників альянсу, країна посилила свої зобов'язання, прагнучи зміцнити позиції в межах оборонної архітектури Європи та світу. Зокрема, уряд Великобританії оголосив про підвищення оборонного бюджету до 2,5% ВВП у 2024 році, що свідчить про стратегічний намір країни зміцнювати колективну оборону. Велика увага приділяється підтримці союзників у Східній Європі у відповідь на геополітичні виклики, зокрема пов'язані з російсько-українською війною. Лондон бере активну участь у зміцненні східного флангу НАТО, що підтверджує його готовність до забезпечення стабільності в Європі [63].

Створення оборонного альянсу AUKUS стало важливим кроком у зміцненні ролі Великобританії в Індо-Тихоокеанському регіоні. Цей тристоронній союз із США та Австралією, створений у 2021 році, спрямований

на протидію зростаючому впливу Китаю. У межах альянсу Великобританія бере участь у передачі військових технологій для створення атомних підводних човнів, що підвищує оборонні можливості Австралії. AUKUS також надає Лондону можливість розширити свою економічну та політичну присутність у регіоні, який є ключовим для світової торгівлі та геополітики [10].

Співдружність націй, що об'єднує понад 50 держав, залишається важливою платформою для просування британських інтересів. Після виходу з ЄС Велика Британія активізувала економічну співпрацю з країнами Співдружності, зокрема Австралією, Канадою та Індією. Торговельні угоди, укладені з цими країнами, стали основою для диверсифікації економічних зв'язків Лондона. Також важливу роль відіграють гуманітарні зв'язки, які реалізуються через програми обміну студентами та професійного навчання. Ці заходи сприяють зміцненню культурних зв'язків та покращенню міжнародного іміджу Великобританії.

Загалом, участь Великобританії у глобальних альянсах після Brexit стала важливим елементом її зовнішньої політики. Лондон прагне зберегти статус провідного гравця у світі, використовуючи багатосторонні ініціативи та двосторонні угоди для зміцнення свого впливу. Участь у НАТО, створення AUKUS, співпраця зі Співдружністю націй демонструють прагнення Великобританії бути активним учасником глобальної політики та економіки.

Brexit став подією, яка кардинально змінила зовнішньополітичну позицію Великобританії, змусивши її адаптуватися до нових реалій та переосмислювати свою роль у світі. Розрив із ЄС позбавив країну доступу до багатосторонніх європейських механізмів, що забезпечували економічну вигоду та політичний вплив. У відповідь на ці виклики Лондон реалізував концепцію "глобальної Британії", яка передбачає укладення нових торговельних угод, зміцнення співпраці зі Співдружністю та активізацію участі у глобальних альянсах.

Одним із найбільших викликів, що постали перед Великобританією після Brexit, стали регіональні проблеми, зокрема у Північній Ірландії та Шотландії. Північноірландський протокол викликав політичну напругу між Лондоном і

Белфастом, створюючи нові бар'єри у внутрішній торгівлі. У Шотландії активізувалися заклики до незалежності, що ставить під загрозу єдність Сполученого Королівства.

Водночас Brexit відкрив нові можливості для Великобританії, зокрема у сфері глобальної торгівлі та оборони. Укладення торговельних угод продемонструвало здатність країни знаходити нових партнерів та укласти взаємовигідні домовленості. Участь у НАТО, AUKUS та кліматичних ініціативах підкреслила стратегічну важливість Великобританії у глобальній політиці.

Таким чином, Brexit став для Великобританії як викликом, так і можливістю. Успіх реалізації концепції "глобальної Британії" залежатиме від здатності країни ефективно адаптуватися до нових реалій, розширювати міжнародну співпрацю та вирішувати внутрішньополітичні питання.

2.3. Основні напрямки зовнішньої політики Великої Британії на сучасному етапі

На сучасному етапі Велика Британія зосереджена на реалізації багатовекторної зовнішньої політики, яка спрямована на утримання глобального впливу, адаптацію до нових міжнародних умов і забезпечення своїх національних інтересів. Вихід із Європейського Союзу став переломним моментом у зовнішньополітичній стратегії країни, змусивши її переосмислити свої підходи до економічної співпраці, безпекових ініціатив, кліматичних зобов'язань і технологічних інновацій. У цій ситуації Велика Британія орієнтується на розширення міжнародних партнерств, розвиток багатосторонніх механізмів і впровадження інноваційних рішень, що дозволяє їй утримувати позиції серед провідних держав світу.

Одним із головних викликів для Великобританії після виходу з ЄС стала потреба диверсифікувати торговельні зв'язки, компенсуючи втрати від

обмеженого доступу до європейського ринку. Економічна дипломатія країни націлена на укладення нових угод із країнами, які демонструють динамічний розвиток, а також на посилення співпраці з традиційними партнерами.

Членство Великобританії у транстихоокеанському партнерстві (СРТПР), яке об'єднує 11 країн, зокрема Японію, Канаду, Австралію, Мексику та Сінгапур, стало стратегічним успіхом. Ця угода забезпечила британським компаніям доступ до ринку з понад 500 мільйонами споживачів і дала змогу знизити митні бар'єри для таких товарів, як фармацевтична продукція, автомобілі та високотехнологічна електроніка. Особливе значення для британських виробників має спрощення експорту електромобілів і компонентів до Японії, яка є одним із найбільших споживачів електротранспорту [85].

Індія є ще одним важливим торговельним партнером Великобританії. Угода між двома країнами охоплює низку галузей, включаючи цифрову економіку, фармацевтику та освіту. Проект "Індія-Британія: Цифрові горизонти" передбачає створення платформи для підтримки малого бізнесу, яка допомагає британським компаніям виходити на індійський ринок. Також запроваджено програму обміну студентами та дослідниками між провідними університетами обох країн, зокрема між Оксфордським університетом і Делійським університетом [55].

У регіоні Африки Велика Британія реалізує ініціативу "Партнерство для інфраструктури", яка спрямована на розвиток відновлюваної енергетики. Наприклад, у Кенії спільно з Європейським банком реконструкції та розвитку реалізується проект будівництва сонячної електростанції у окрузі Туркана, яка забезпечить електроенергією понад 200 тисяч домогосподарств. Латинська Америка також стала регіоном стратегічного інтересу: угода з Бразилією передбачає співпрацю у сфері сталого сільського господарства, зокрема в рамках проекту "Агроєкологія Амазонії", що спрямований на зменшення вирубки лісів і запровадження екологічно чистих методів ведення фермерства [41].

Безпекова політика Великобританії орієнтована на забезпечення стабільності та протидію загрозам у різних регіонах світу. НАТО залишається

основою британської стратегії колективної безпеки. Країна не лише дотримується зобов'язань щодо виділення понад 2% ВВП на оборону, але й ініціює нові проекти. У рамках НАТО Великобританія очолює роботу над створенням кіберзахисного підрозділу, який розробляє стандарти захисту цифрової інфраструктури.

Індо-Тихоокеанський регіон також стає важливим напрямком британської зовнішньої політики. Альянс AUKUS, укладений між Великобританією, США та Австралією, зміцнює оборонні позиції партнерів у цьому регіоні. Одним із ключових елементів цієї співпраці є передача британських технологій для будівництва атомних підводних човнів, що посилює обороноздатність Австралії. Британські компанії також беруть участь у проектах, пов'язаних із розвитком систем морського спостереження, що сприяє стабільності у регіоні, де зростає напруження через активізацію Китаю [62].

Лондон активно впроваджує кліматичну дипломатію, демонструючи прагнення відігравати провідну роль у боротьбі зі зміною клімату. Створення Глобального кліматичного фонду стало одним із головних досягнень. Цей фонд підтримує реалізацію проектів, спрямованих на скорочення викидів парникових газів і розвиток зеленої енергетики у країнах, що розвиваються.

У співпраці з Індонезією реалізується проект будівництва вітрових електростанцій на узбережжі, які забезпечать електроенергією до 5 мільйонів споживачів. Подібні ініціативи мають на меті не лише поліпшення екологічної ситуації, але й створення нових робочих місць для місцевого населення. Також у В'єтнамі запроваджуються британські технології для очищення води, які допомагають вирішувати проблему дефіциту чистої води у густонаселених районах [39].

Окрім цього, Велика Британія активно розвиває водневу енергетику. У співпраці з Німеччиною та Францією було розпочато створення інфраструктури для транспортування водню у Європі. Цей проект дозволяє скоротити залежність від традиційних викопних видів палива та зміцнює енергетичну безпеку регіону [29].

Інноваційна дипломатія стала важливим інструментом для зміцнення міжнародної ролі Великобританії. Країна активно працює над розробкою стандартів для використання штучного інтелекту та регулювання цифрових технологій. Наприклад, угода з Канадою та Сінгапуром передбачає створення етичних стандартів для використання штучного інтелекту, які забезпечують контроль за технологіями у глобальному масштабі [58].

Науково-технічне співробітництво охоплює різноманітні галузі, включаючи генетику, медицину та робототехніку. Спільний проект із Японією у сфері розробки роботизованих медичних систем спрямований на створення технологій для лікування пацієнтів у віддалених регіонах. Також Велика Британія посилює співпрацю зі США у галузі генетичних досліджень, орієнтуючись на розробку нових методів лікування онкологічних захворювань.

Зовнішня політика Великобританії на сучасному етапі демонструє її прагнення утримати статус глобального гравця, адаптуючись до нових викликів. Диверсифікація економічної співпраці, участь у безпекових альянсах, кліматична дипломатія та впровадження інновацій визначають основні напрями стратегії країни. Завдяки проектам, таким як "Зелена Африка", будівництво офшорних вітрових електростанцій та співпраця у сфері штучного інтелекту, Лондон не лише забезпечує свої економічні та політичні інтереси, але й робить вагомий внесок у глобальну стабільність і прогрес.

Висновки до Розділу 2

Аналіз чинників трансформації зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті та її основних напрямків дозволяє виокремити ключові тенденції, які визначили зовнішньополітичний курс країни в умовах глобальних змін. Сполучене Королівство, будучи спадкоємцем багатої колоніальної історії, зіштовхнулося з необхідністю перегляду своїх стратегічних орієнтирів для адаптації до нових викликів, таких як глобалізація, багатополлярність міжнародного середовища та зростання регіональних конфліктів. Основними

інструментами реалізації цієї політики стали стратегічні партнерства, активна участь у глобальних ініціативах та розвиток економічної дипломатії.

Ключовим аспектом британської зовнішньої політики залишалось трансатлантичне партнерство зі Сполученими Штатами Америки. Це стратегічне співробітництво було обумовлено спільними цінностями, геополітичними інтересами та роллю США як провідної світової держави. Участь Великої Британії у військових операціях в Афганістані та Іраку засвідчила готовність країни підтримувати глобальні ініціативи з безпеки, хоча й викликала внутрішню критику. Водночас ці дії сприяли збереженню Британії серед ключових гравців у міжнародній системі колективної безпеки.

Європейський вектор зовнішньої політики Британії на початку століття відзначався одночасною участю в ініціативах ЄС та прагненням зберегти автономію у ключових питаннях, таких як монетарна політика та контроль за міграцією. Однак зростання євроскептицизму та внутрішнє невдоволення суспільства, викликане міграційними потоками та економічними труднощами, зрештою призвели до рішення про вихід країни з Європейського Союзу. Brexit став етапом докорінної трансформації зовнішньої політики Британії, змістивши акценти з регіональної інтеграції на побудову багатовекторних міжнародних відносин.

Концепція "глобальної Британії", яка виникла як відповідь на виклики, пов'язані з виходом з ЄС, демонструє прагнення країни зміцнити свої позиції на міжнародній арені. Ця стратегія передбачає укладення двосторонніх угод із країнами за межами Європи, розвиток відносин із державами Співдружності націй та активізацію співпраці у стратегічно важливих регіонах, таких як Індо-Тихоокеанський регіон. Підписання угод із Японією, Австралією, Канадою та Індією свідчить про здатність Британії розвивати нові економічні зв'язки, спрямовані на диверсифікацію її торговельної політики.

Економічна дипломатія стала однією з ключових сфер зовнішньополітичної активності Великої Британії. Укладення угод із країнами Співдружності та Азії сприяло зміцненню міжнародного авторитету країни та

створенню нових можливостей для її бізнесу. Водночас ці ініціативи стали інструментом зміцнення історичних зв'язків із колишніми колоніями та розширення британського впливу в регіонах, що розвиваються.

Участь Великої Британії у глобальних альянсах, таких як НАТО, AUKUS та інші безпекові ініціативи, підтвердила її стратегічне значення для міжнародної системи безпеки. Особливу увагу було приділено посиленню оборонного співробітництва в умовах нових викликів, зокрема пов'язаних зі зростанням впливу Китаю в Індо-Тихоокеанському регіоні та дестабілізацією у Східній Європі. Створення оборонних механізмів і технологічних альянсів сприяє зміцненню позицій Британії як гаранта стабільності у різних регіонах світу.

Важливою складовою зовнішньої політики Великої Британії стала кліматична дипломатія. Участь у проєктах з розвитку відновлюваної енергетики, скорочення викидів парникових газів та впровадження інноваційних технологій дозволяють країні залишатися у лідерах глобальних екологічних ініціатив. Партнерства з країнами Азії, Африки та Латинської Америки у цій сфері також відкривають нові перспективи для економічної та політичної співпраці.

Отже, трансформація зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті зумовлена низкою внутрішніх і зовнішніх чинників, серед яких ключову роль відіграли Brexit, глобалізація, зростання нових геополітичних центрів та необхідність збереження економічної й політичної ваги у світі. Зовнішньополітичний курс країни вирізняється прагматичністю, орієнтацією на багатовекторність та адаптивністю до нових викликів. Попри складнощі, Велика Британія продовжує залишатися важливим гравцем на міжнародній арені, використовуючи свої історичні зв'язки, стратегічні партнерства та інноваційні підходи для реалізації своїх національних інтересів.

РОЗДІЛ 3. «М'ЯКА СИЛА» ТА «ЖОРСТКА СИЛА» В ЗОВНІШНІЙ ПОЛІТИЦІ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У XXI СТОЛІТТІ

3.1. Роль та значення «м'якої сили» у зовнішній політиці Великої Британії

Сполучене Королівство є однією з провідних держав світу за рівнем м'якої сили, займаючи друге місце у глобальному індексі м'якої сили за 2024 рік. Такий статус є результатом тривалої історичної еволюції, яка поєднує культурні, економічні та політичні досягнення країни. Британська імперія, яку називали “імперією, над якою ніколи не заходить сонце”, втратила свої колоніальні володіння після Другої світової війни, але зберегла глобальний вплив завдяки адаптації своїх стратегій у сфері м'якої сили.

Розвиток м'якої сили базується на трьох ключових елементах: культурі, освіті та англійській мові, які забезпечують їй стійку позицію на міжнародній арені. Крім того, унікальним інструментом впливу залишається монархія, яка, попри свою формально представницьку функцію, значно сприяє просуванню британських інтересів у світі.

Співдружність націй є важливим механізмом, що сприяє підтриманню культурних, економічних і дипломатичних зв'язків між країною та її колишніми колоніями. Організація об'єднує 56 країн із загальним населенням 2,5 мільярда осіб та сукупним ВВП у 13 трильйонів доларів. Прогнозується, що до 2027 року сукупний ВВП Співдружності зросте до 19,5 трильйона доларів. До складу цієї організації входять такі ключові країни, як Індія, Канада, Австралія, Південна Африка та Сінгапур, що створює значний потенціал для економічної співпраці та розвитку [11].

Попри те, що Співдружність більше нагадує форум для міжнародного діалогу, ніж інтегровану структуру на зразок Європейського Союзу, її існування приносить Великій Британії численні економічні вигоди. Наприклад, країни

Співдружності забезпечують до 10% зовнішньої торгівлі Великої Британії. Після виходу країни з Європейського Союзу (Brexit) цей показник почав значно зростати. Лише між 2021 і 2023 роками британський експорт до країн Співдружності збільшився на 23%, а імпорт із цих країн зріс на 30%, що забезпечило Великій Британії позитивний торговельний баланс у розмірі майже 10 мільярдів доларів [72].

Велика Британія також активно розширює свою економічну взаємодію через укладання нових торговельних угод. Зокрема, вона приєдналася до Тихоокеанської торговельної угоди (СРТПР), яка включає такі важливі держави, як Австралія, Канада і Нова Зеландія. Крім того, Лондон підписав нові торговельні угоди з Індією, що ще більше підсилює економічну співпрацю між країнами.

Ці ініціативи дозволили Великій Британії стати "вікном" для інвестицій у Європу. Наприклад, британські фінансові інституції забезпечують 50% усіх австралійських інвестиційних проєктів та 25% канадських. Країни Співдружності також формують до 16% іноземних інвестицій у британську економіку. Велика Британія входить до п'ятірки найбільших інвесторів у 12 країнах Співдружності. У таких країнах, як Канада, Австралія, Нова Зеландія та Сінгапур, Британія є провідним інвестором [80].

Одним із важливих чинників, що сприяють економічній взаємодії в межах Співдружності, є доступ до значних природних ресурсів. Австралія, Канада і Південна Африка є ключовими постачальниками стратегічних копалин для світової економіки. Велика Британія відіграє важливу роль у цій галузі як міжнародний центр координації гірничодобувних операцій. Лондонські фінансові ринки забезпечують необхідне фінансування для гірничодобувних проєктів по всьому світу.

Більшість великих міжнародних гірничодобувних компаній, таких як Rio Tinto (Великобританія та Австралія), BHP Billiton (Австралія) і Anglo American (Південна Африка), мають штаб-квартири у Лондоні. Крім того, чотири країни Співдружності входять до десятки найбільших виробників золота у світі, а п'ять

— до найбільших виробників алмазів. Австралія також є одним із провідних експортерів паладію, вугілля, свинцю, цинку та нікелю. Канада спеціалізується на видобутку міді, алюмінію, платини та інших важливих копалин [82].

Країна відома своєю освітньою системою, яка є важливим елементом м'якої сили. Одним із найвизначніших досягнень у цій галузі є заснування Оксфордського університету, який претендує на звання найстарішого університету англomовного світу, заснованого в XII столітті. Оксфордський та Кембриджський університети заклали підґрунтя для формування освітньої системи, яка вплинула на інтелектуальний ландшафт Європи. У цих закладах розвивалися такі дисципліни, як богослов'я, філософія, медицина та природничі науки.

Сьогодні освітня система Британії є не лише національною гордістю, але й потужним інструментом м'якої сили. Держава посідає провідні позиції у світі завдяки престижним університетам, таким як Оксфорд, Кембридж, Імперський коледж Лондона та Лондонська школа економіки. У 2023 році 29 британських університетів увійшли до рейтингу топ-100 вищих навчальних закладів світу. Оксфорд традиційно посідає перше місце у цьому списку. Ці університети приваблюють студентів з усього світу, сприяючи формуванню глобального освітнього середовища [34].

Освіта також має значний вплив на економіку Британії. За даними звіту London Economics, сектор вищої освіти створює продукцію на суму 120 мільярдів доларів та підтримує 944 тисячі робочих місць. Понад 5 мільйонів випускників британських університетів займають керівні посади у 200 країнах світу, що сприяє зміцненню культурних та економічних зв'язків з іншими державами.

Англійська мова є ще одним важливим інструментом м'якої Сполученого Королівства. На сьогодні це найпоширеніша мова у світі, якою розмовляють понад 2 мільярди людей, або кожен четвертий житель планети. Англійська є офіційною мовою у 53 країнах та використовується як основна мова бізнесу,

науки, технологій, медіа та культури, що забезпечує унікальні можливості для просування своїх інтересів на міжнародній арені.

Британська система освіти щороку приваблює понад 600 тисяч іноземних студентів, які вносять до місцевої економіки близько 2 мільярдів фунтів стерлінгів. Багато з них залишаються працювати у Великій Британії, збагачуючи її робочу силу знаннями, навичками та культурним різноманіттям. Крім того, англійська мова дозволяє наймати професіоналів з інших країн, особливо у сферах охорони здоров'я, інженерії та освіти [53].

Англійська мова також спрощує ведення міжнародного бізнесу, оскільки є основною мовою багатьох глобальних організацій, таких як ООН, НАТО та Співдружність націй. За даними Британської ради, обсяги торгівлі Великої Британії з англійськомовними країнами становлять 115 мільярдів доларів, що складає 40% від загального обсягу. Крім того, знання англійської мови сприяє зниженню витрат та ризиків для іноземних інвесторів, що підвищує привабливість країни для капіталовкладень.

Культурна спадщина Великої Британії є потужним джерелом м'якої сили. Література, музика, кінематограф і мистецтво формують позитивний імідж держави у світі. Імена таких письменників, як Вільям Шекспір, Джейн Остін, Чарльз Діккенс, Джордж Орвелл, є символами світової літератури. Твори Джона Толкіна та Клайва Льюїса вплинули на розвиток жанру фентезі, а Джоан Роулінг створила один із найпопулярніших літературних проєктів сучасності — "Гаррі Поттер" [84].

Кінематограф також відіграє важливу роль у формуванні міжнародного іміджу. Фільми Альфреда Гічкока, Стенлі Кубрика та Крістофера Нолана стали класикою світового кіно. Музична сцена Британії залишається одним із найпотужніших джерел культурного впливу. Виконавці, такі як The Beatles, Rolling Stones, Девід Боуї, Елтон Джон, Адель та Ед Ширан, формують музичні смаки мільйонів людей у всьому світі.

Важливу роль у просуванні м'якої сили Британії відіграють засоби масової інформації. BBC є одним із найбільших та найвпливовіших мовників у світі,

охоплюючи понад 1,1 мільярда людей. Видання, такі як *The Guardian*, *The Times* та *The Economist*, забезпечують надійний аналіз та коментарі з глобальних питань, підкреслюючи репутацію Британії як джерела об'єктивної інформації.

Окрім того, Велика Британія регулярно проводить міжнародні заходи, такі як Олімпійські ігри, Ігри Співдружності, Вімблдонський тенісний турнір та музичний фестиваль в Гластонбері. Ці події залучають мільйони туристів, сприяючи культурному та економічному зростанню країни.

Монархічна родина Великої Британії є одним із найяскравіших символів держави, її культурного надбання та впливу у світі. Завдяки своїй пізнаваності, популярності та багатому історичному спадку, монархія слугує важливим інструментом м'якої сили, що має значний вплив як на культурну, так і на економічну складові міжнародних відносин Великої Британії.

Королівська родина має високий рівень популярності як у самій країні, так і за її межами. Ця популярність сприяє формуванню позитивного міжнародного іміджу держави. Наприклад, такі події, як весілля принца Вільяма та Кетрін Міддлтон у 2011 році, привернули увагу понад 23 мільйонів глядачів у Сполучених Штатах, а похорон принцеси Діани в 1992 році став масштабною подією, яку переглянуло близько 30 мільйонів осіб. Такі події зміцнюють інтерес до Великої Британії, сприяючи її культурному впливу.

Додатково, монархія активно представлена в соціальних мережах, де мільйони підписників стежать за діяльністю членів королівської родини, що створює додаткові можливості для поширення британських цінностей, традицій та культури серед широкої аудиторії, особливо серед молоді.

Члени королівської родини виконують важливі дипломатичні функції. Вони часто виступають як послі британської культури, зміцнюючи зв'язки з іншими країнами. Наприклад, король Чарльз III є активним прихильником екологічних ініціатив і боротьби зі зміною клімату, тоді як принц Вільям займається питаннями психічного здоров'я та збереження дикої природи. Герцогиня Кембриджська приділяє увагу благодійності, особливо у сферах освіти, мистецтва та підтримки дітей.

Монархія також відіграє ключову роль у зміцненні відносин між країнами Співдружності націй. Король є главою 15 з цих держав, включаючи Канаду, Австралію та Нову Зеландію, а також головує у Співдружності. Члени королівської родини регулярно відвідують ці країни, що сприяє розвитку дипломатичних і торгівельних відносин, укріпленню зв'язків та підтримці стабільності в регіоні.

Окрім дипломатичного впливу, монархія має значний економічний ефект. Згідно з даними звіту Brand Finance, у 2017 році щорічний економічний внесок монархії оцінювався у 2,3 мільярда доларів. До цієї суми входять 700 мільйонів доларів від туризму, 415 мільйонів доларів від доходів коронного маєтку та 190 мільйонів доларів від інших джерел. Загальна вартість бренду монархії оцінюється у 85,5 мільярда доларів, що робить її одним із найцінніших активів країни.

Монархічні традиції, такі як коронація, королівські весілля та інші урочисті події, привертають мільйони туристів до країни. Відвідувачі цікавляться такими пам'ятками, як Букінгемський палац, Віндзорський замок та Тауер, що приносить значні прибутки для туристичного сектору [69].

Монархія символізує не лише історичну спадщину, але й стабільність і єдність нації. Цей аспект має важливе значення у контексті м'якої сили, оскільки монархія слугує джерелом натхнення для багатьох країн, які прагнуть зберегти свою культурну ідентичність у глобалізованому світі. Попри представницькі функції, королівська родина має значний вплив на зовнішню політику, підтримуючи міжнародні ініціативи, культурний обмін та спільні проєкти.

Велика Британія ефективно використовує інструменти м'якої сили у своїй зовнішній політиці, поєднуючи культурний, економічний, освітній та дипломатичний вплив. Завдяки багатовіковій спадщині, престижним університетам, глобальному статусу англійської мови та популярності монархії, Велика Британія зберігає свою роль одного з найвпливовіших гравців на міжнародній арені.

3.2 «Жорстка сила» у зовнішній політиці Великої Британії

Жорстка сила залишається ключовим інструментом зовнішньої політики Великої Британії, яка історично зберігає провідні позиції у військовій та розвідувальній сферах. Це поняття охоплює спроможність держави застосовувати прямий вплив через військові засоби, стратегічні технології та розвідувальну діяльність. У 2024 році Великобританія продовжує активно використовувати цей інструмент для забезпечення національної безпеки, захисту інтересів та впливу на міжнародні процеси.

Збройні сили Сполученого Королівства є одними з найбільш розвинених у світі, що обумовлено стабільним фінансуванням. У 2024 році оборонний бюджет країни становить 63 мільярди доларів, що забезпечує шосте місце серед світових лідерів за витратами на оборону. Основна частина цих коштів спрямовується на модернізацію техніки, розвиток передових технологій і підтримку глобальної військової присутності. До складу британської армії входять сухопутні війська, повітряні сили та військово-морський флот. Така структурна організація дозволяє ефективно виконувати завдання різного рівня складності. Оперативні бази, розташовані в ключових регіонах, таких як Німеччина, Кіпр, Близький Схід, Канада й Океанія, забезпечують готовність реагувати на кризи та підтримувати стабільність у глобальному масштабі [42].

Королівський військово-морський флот (Royal Navy) є одним із найстаріших і найзначущих елементів британської військової системи. Його історія тісно пов'язана з формуванням колоніальної могутності Британії, а сучасна роль – із забезпеченням міжнародної безпеки та реалізацією зовнішньополітичних завдань.

Склад флоту включає 75 одиниць, серед яких [66]:

- Авіаносець класу *Queen Elizabeth*, який дозволяє проводити військові операції далеко за межами національних вод.
- Сім атомних підводних човнів, що виконують функції стратегічного стримування.

- Есмінці та фрегати, які оснащені найсучаснішими засобами протиповітряної оборони та атакувальними системами.

Завдяки передовим технологіям Королівський флот здатний забезпечувати надійну оборону, виконувати місії з патрулювання морських шляхів та брати участь у міжнародних операціях. Його мобільність та адаптивність до нових викликів дозволяють підтримувати стабільність у стратегічно важливих регіонах світу.

Розвідувальні служби Великої Британії, зокрема МІБ, є невід'ємною складовою її системи національної безпеки. Основними завданнями цієї структури є виявлення зовнішніх загроз, протидія терористичній діяльності, а також забезпечення стратегічної інформаційної підтримки для прийняття державних рішень. Участь у міжнародному альянсі «П'ять очей» дає змогу Сполученому Королівству співпрацювати з такими країнами, як США, Канада, Австралія та Нова Зеландія. Основними напрямками діяльності альянсу є протидія кіберзагрозам, моніторинг терористичних мереж і стримування китайської експансії [33].

Серед ключових досягнень розвідувальної спільноти слід виокремити проєкт SkyNet – супутникову систему, що забезпечує захищений зв'язок для військових і урядових структур. SkyNet, запущена ще в 1969 році, зазнала численних модернізацій, завдяки чому вона й досі залишається однією з найефективніших систем такого типу. Завдяки її використанню країна зберігає високий рівень координації та готовності своїх збройних сил [34].

Ядерний арсенал Великої Британії відіграє ключову роль у забезпеченні національної безпеки, виконуючи функцію стримування потенційних агресорів. У 2024 році Сполучене Королівство зберігає статус однієї з провідних ядерних держав світу, володіючи 225 боєголовками. Цей показник дозволяє їй входити до п'ятірки країн із найбільшим ядерним арсеналом, що підтверджує її значущість у системі глобальної безпеки [91].

Основою британської ядерної стратегії є принцип стримування, що ґрунтується на гарантії здатності завдати невідворотного удару у відповідь на

будь-яку спробу агресії. Такий підхід базується на підтримці достатньої кількості боєголовок для захисту від потенційних загроз, але водночас виключає політику ядерного шантажу. Уряд Великої Британії наголошує, що ядерний арсенал використовується виключно з метою оборони, а не агресії, що демонструє її прагнення до збереження стабільності в міжнародному середовищі.

Однією з визначальних особливостей британської ядерної доктрини є постійна готовність до відповіді на потенційну загрозу. Це досягається завдяки присутності хоча б одного атомного підводного човна, оснащеного ядерними боєголовками, у світовому океані. Така стратегія забезпечує оперативну спроможність відповісти на будь-яку агресію, навіть у разі втрати наземних засобів управління. Підводні човни класу Vanguard, які є основою британського ядерного флоту, перебувають у постійній готовності, забезпечуючи невразливість ядерного арсеналу перед зовнішніми загрозами. Крім того, уряд активно інвестує в модернізацію підводного флоту. На зміну Vanguard готується нове покоління підводних човнів класу Dreadnought, які будуть обладнані сучасними системами навігації, управління та комунікації. Це підкреслює довгострокове прагнення Британії зберігати свій ядерний потенціал на високому рівні технологічного розвитку [14].

Ядерна зброя Великої Британії виконує не лише оборонну функцію, але й впливає на її геополітичну позицію. Завдяки своєму арсеналу, держава зберігає ключову роль у НАТО, виступаючи одним із головних гарантів безпеки в Європі. У рамках Альянсу британський ядерний потенціал доповнює аналогічні можливості США та Франції, створюючи багатокomпонентну систему стримування, здатну реагувати на загрози будь-якого рівня.

Водночас Лондон активно підтримує міжнародні ініціативи щодо нерозповсюдження ядерної зброї. Як одна із підписантів Договору про нерозповсюдження ядерної зброї (ДНЯЗ), Велика Британія дотримується зобов'язань щодо скорочення свого арсеналу та сприяння глобальній безпеці. Проте, у 2021 році країна оголосила про збільшення максимально допустимого обсягу ядерних боєголовок з 180 до 260 одиниць, що викликало певну критику з

боку міжнародної спільноти. Це рішення було обґрунтовано необхідністю реагувати на нові виклики, включаючи зростання геополітичної напруженості та розвиток ядерних програм інших країн [79].

Хоча Велика Британія офіційно не застосовує ядерний арсенал як інструмент політичного тиску, його наявність слугує важливим фактором стримування. Демонстрація здатності до невідвортної відповіді є потужним сигналом для потенційних супротивників і водночас гарантією підтримки союзників. Зокрема, у контексті російсько-української війни британська риторика щодо готовності захищати своїх партнерів на міжнародній арені підсилює її репутацію як надійного союзника.

Умови, за яких Велика Британія застосовувала свої військові ресурси, неодноразово демонстрували ефективність її стратегій. Зокрема, війна на Фолклендських островах у 1982 році стала яскравим прикладом оперативності та рішучості. У відповідь на аргентинське вторгнення уряд здійснив масштабну військову операцію, яка охоплювала всі три компоненти збройних сил: повітряні, морські та наземні. Перемога у цьому конфлікті не лише відновила контроль над островами, але й значно підвищила міжнародний престиж Великої Британії.

Подібна рішучість спостерігається і в сучасних умовах. У 2024 році британські збройні сили взяли участь у серії операцій на Близькому Сході, спрямованих на нейтралізацію терористичних угруповань, підтримуваних Іраном. Крім того, удари по хуситах у Ємені стали відповіддю на атаки безпілотників на міжнародні судна. Ці дії підтверджують готовність Лондона використовувати свої військові ресурси для захисту стабільності у стратегічно важливих регіонах.

Британія також активно працює над стримуванням зростаючого впливу Китаю у світі. Особливу увагу вона приділяє Індо-Тихоокеанському регіону, де зростаючі амбіції КНР викликають занепокоєння міжнародної спільноти. У 2021 році Велика Британія разом зі США та Австралією створила оборонний альянс AUKUS, який спрямований на зміцнення безпеки в цьому стратегічно важливому регіоні. У рамках цієї ініціативи Австралія отримує доступ до

технологій будівництва атомних підводних човнів, що значно посилить її військовий потенціал. Це демонструє готовність Британії інвестувати у довгострокові стратегії стримування Китаю, а також розширювати географію своєї військової та політичної активності [46].

Британія залишається однією з небагатьох держав світу, які мають глобальний вплив, заснований на широкій мережі заморських територій. Її володіння охоплюють дев'ять часових поясів і включають такі ключові точки, як Фолклендські, Бермудські та Піткернські острови. Ці території забезпечують не лише стратегічну присутність, але й контроль над значними морськими зонами, які охоплюють близько 6,8 мільйонів квадратних кілометрів. Це дозволяє Британії не лише патрулювати морські шляхи, але й захищати міжнародну торгівлю, яка є важливою складовою глобальної економіки [54].

Крім того, Британія претендує на значні території в Антарктиді (1,709 млн км²) включаючи регіон, відомий як «Британська антарктична територія». Ця зона є однією з найперспективніших з точки зору досліджень, видобутку корисних копалин і розвитку туризму. Хоча ці претензії іноді викликають суперечки, зокрема з Аргентиною, Велика Британія активно розвиває свою наукову присутність у регіоні. У довгостроковій перспективі ця частина Антарктиди може стати важливим джерелом ресурсів і навіть місцем для проживання [13].

Британська підтримка своїх союзників не обмежується лише військовою допомогою. Лондон активно інвестує в економічну, інформаційну та дипломатичну підтримку партнерів. У контексті російсько-української війни Велика Британія виступила одним із лідерів міжнародної коаліції, яка підтримує Україну на всіх рівнях. Її військова допомога, включаючи постачання зброї та навчання українських військових, стала визначальним фактором у посиленні обороноздатності країни.

Британія також підтримує Тайвань у його боротьбі за збереження демократичного ладу на тлі зростаючого тиску КНР. У випадку Ізраїлю вона допомагає у сфері розвідки, протиповітряної оборони та боротьби з тероризмом, що є важливим для стабільності Близького Сходу.

Таким чином, Велика Британія використовує свої ресурси не лише для захисту національних інтересів, а й для підтримки глобального порядку. Її політика демонструє баланс між військовою міццю, дипломатією та стратегічними інноваціями, що робить її незамінним партнером для демократичних країн у сучасному світі.

Висновки до Розділу 3

Аналізування ролі м'якої та жорсткої сили у зовнішній політиці Великої Британії підтверджує ефективність їх взаємодоповнення у формуванні міжнародного впливу держави. Завдяки гармонійному поєднанню культурного, освітнього, економічного та військового потенціалів країна забезпечує свої стратегічні інтереси в умовах сучасної геополітичної нестабільності.

М'яка сила Великої Британії базується на використанні її історичної спадщини, глобальному поширенні англійської мови, культурному впливі та престижній системі освіти. Інструменти культурної дипломатії, такі як Співдружність націй, створюють платформу для підтримки довготривалих міжнародних зв'язків. Висока репутація британських університетів та залучення студентів з усього світу не лише сприяють формуванню позитивного іміджу, але й укріплюють її роль у глобальних інтелектуальних процесах. Крім того, поширення англійської мови як універсального засобу комунікації посилює взаємодію з іншими державами.

Жорстка сила Великої Британії реалізується через сучасну армію, розвинену розвідувальну систему та стратегічний ядерний потенціал. Потужні збройні сили забезпечують високий рівень національної безпеки та дозволяють оперативно реагувати на загрози різного характеру. Особлива увага приділяється модернізації військово-морського флоту, що залишається важливим елементом забезпечення контролю над міжнародними водами та стабільності у стратегічно важливих регіонах. Розвідувальні структури, включаючи МІБ, сприяють протидії тероризму, кіберзагрозам і зростанню впливу окремих держав.

Унікальність британської стратегії полягає в інтеграції м'якої та жорсткої сили. Використання культурних і дипломатичних інструментів одночасно із забезпеченням військової потуги створює багатофункціональну модель, яка дозволяє державі зберігати провідні позиції у системі міжнародних відносин. Такий підхід забезпечує досягнення ключових зовнішньополітичних цілей, зокрема захист національних інтересів, зміцнення міжнародної безпеки та підтримку глобального порядку.

Отже, роль м'якої та жорсткої сили у зовнішній політиці Великої Британії визначає її здатність адаптуватися до сучасних викликів та підтримувати стабільність на міжнародній арені. Інтеграція цих інструментів створює стійку основу для реалізації довготривалих стратегічних цілей держави.

РОЗДІЛ 4. ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ У ХХІ СТОЛІТТІ

4.1. Поточні тенденції у зовнішній політиці Великої Британії.

Сучасна зовнішня політика країни значною мірою обумовлюється трьома факторами: геополітичними змінами, зумовленими зростаючим впливом Китаю та його активністю в Індо-Тихоокеанському регіоні, війною Росії проти України та її наслідками для глобальної безпеки, а також прагненням Британії закріпити роль "глобальної сили" після Брекзиту.

Основними тенденціями зовнішньої політики Великої Британії у 2024 році стали:

- Поглиблення стратегічного партнерства зі США
- Політика стримування впливу Китаю
- Розширення впливу в Індо-Тихоокеанському регіоні через взаємодію з Японією, Індією, Південною Кореєю та Сінгапуром.
- Всеосяжна підтримка України посилення санкційного тиску на Кремль .

Поглиблення стратегічного партнерства між Великою Британією та Сполученими Штатами Америки є ключовою тенденцією зовнішньої політики. партнерство охоплює сфери оборони, технологій та торгівлі. У сфері оборони центральним проектом є програма AUKUS, яка об'єднує Велику Британію, США та Австралію для розробки атомних підводних човнів нового покоління. Ці човни оснащені передовими системами радіолокації, зв'язку та озброєння, що забезпечує перевагу у стратегічно важливих регіонах, таких як Індо-Тихоокеанський басейн. Участь Великої Британії у цьому проєкті передбачає не лише військову співпрацю, але й передачу технологій, що підвищує

конкурентоспроможність британської оборонної індустрії. Компанія BAE Systems отримала ключові контракти на будівництво човнів і розробку їхніх компонентів, що забезпечує тисячі робочих місць у британському секторі оборонної промисловості. Проект уже перейшов до стадії виробництва, і перші човни планується спустити на воду у 2030-х роках [48].

Крім того, Велика Британія бере активну участь у спільних військових навчаннях «Defender», які проводяться під егідою США і НАТО. У цих маневрах брали участь тисячі британських військових, включно з підрозділами, оснащеними передовими бронемашинами Ajax, які були спеціально модернізовані для операцій у східноєвропейському регіоні. Ці навчання спрямовані на посилення колективної безпеки у відповідь на загрози з боку Росії, забезпечуючи сумісність військових сил союзників та підвищуючи їхню оперативну ефективність [74].

Технологічна співпраця також стала основою трансатлантичних відносин. Велика Британія та США уклали угоду "Atlantic Future Technologies Partnership", яка передбачає створення спільних дослідницьких центрів у галузях штучного інтелекту, квантових обчислень та кібербезпеки. Наприклад, спільний проект із розробки квантових обчислень, що фінансується Національним науковим фондом США та британським Інноваційним агентством (Innovate UK), вже дозволив створити перші прототипи квантових комунікаційних систем. Ці системи забезпечують абсолютно захищену передачу даних, що є критично важливим для державного управління та військових потреб. Компанія Arm Holdings, провідний британський розробник мікрочипів, активно інтегрує ці рішення у свої новітні продукти, які планується впроваджувати на глобальному ринку [83].

Також активно розвивається програма "Cyber Shield Network", яка об'єднує зусилля обох країн у протидії кібератакам. У рамках цієї ініціативи створено спільну базу даних для обміну інформацією про кібервразливості, а також запущено кілька навчальних програм для підготовки спеціалістів у галузі кібербезпеки. Наприклад, у Лондоні відкрито спільний кіберцентр,

фінансований урядом США, де проводяться тренінги для британських та американських фахівців.

Торгівля та економічне співробітництво між Великою Британією та США вийшли на новий рівень завдяки угоді "Transatlantic Innovation and Investment Partnership" (ТІІР). Ця угода сприяє спрощенню митних процедур і взаємному доступу до ринків високотехнологічних товарів. За останній рік британський експорт до США зріс на 12%, зокрема у сферах фармацевтики, фінансових технологій та автомобілебудування [43]. Наприклад, фармацевтичні гіганти AstraZeneca та GlaxoSmithKline уклали кілька великих контрактів з американськими клініками та урядовими програмами охорони здоров'я, що забезпечило їм збільшення доходів на 15%.

Британські технологічні стартапи також виграють від угоди ТІІР. Наприклад, компанія DeepMind, яка спеціалізується на розробці штучного інтелекту, отримала доступ до американського ринку капіталу та уклала партнерські угоди з такими компаніями, як Google і Microsoft. Водночас британський уряд створив програму фінансової підтримки американських компаній, які бажають розширити свій бізнес у Великій Британії, що призвело до відкриття нових офісів американських стартапів у Лондоні.

Спільні зусилля у кліматичній дипломатії також принесли конкретні результати. Програма "Green Energy Tech Alliance" включає розробку нових рішень для зберігання енергії та вдосконалення відновлюваних джерел. Rolls-Royce, у партнерстві з General Electric, розробляє компактні ядерні реактори для комерційного використання, які планується експортувати до країн ЄС та Азії. Це дозволяє Великій Британії зміцнювати свої позиції у глобальній енергетиці, водночас забезпечуючи технологічний прорив у сфері відновлюваної енергетики. Такий підхід дозволяє обом країнам зосередитися на довгостроковій стратегії зменшення залежності від викопного палива, а також укріпити свою роль у міжнародних зусиллях з боротьби зі змінами клімату [25].

Окремо варто згадати про економічний аспект співпраці. У рамках нової ініціативи "Anglo-American SME Growth Initiative" було створено платформу для

підтримки малого та середнього бізнесу з обох сторін Атлантики. Наприклад, британські компанії, що спеціалізуються на розробці зелених технологій, отримали доступ до американських інвестиційних фондів через спрощені процедури ліцензування. Це стимулює розвиток інноваційних рішень, таких як системи накопичення енергії для відновлюваних джерел, і допомагає інтегрувати ці технології у глобальні ланцюги поставок. Водночас американські стартапи отримали доступ до британських інноваційних інкубаторів, таких як Tech Nation, що дозволило їм закріпитися на європейських ринках [75].

Взаємні інвестиції у виробничі та науково-дослідні потужності також стали ключовим напрямком співпраці. Корпорація Intel оголосила про намір інвестувати в будівництво нового заводу з виробництва мікрочипів у Великій Британії, який стане важливою частиною глобального ланцюга постачання напівпровідників. Що є частиною ширшої ініціативи, спрямованої на зміцнення технологічної автономії союзників на тлі геополітичних ризиків, пов'язаних із концентрацією виробництва напівпровідників у Східній Азії [51].

Крім того, у рамках спільних зусиль щодо відновлення глобальної економіки після пандемії COVID-19, країни започаткували програму фінансового співробітництва, яка передбачає розширення доступу до кредитів для підприємств, орієнтованих на інновації. Відповідно сприяє зростанню капіталовкладень у такі сектори, як фармацевтика, біотехнології та фінансові технології. Наприклад, британські банки, такі як Barclays, розширили свої операції у США, а американські фінансові інститути, включаючи JP Morgan Chase, збільшили свою присутність у Лондонському Сіті [23].

Країна значно посилсила свою присутність в Індо-Тихоокеанському регіоні, активно співпрацюючи з ключовими державами, такими як Японія, Індія, Південна Корея та Сінгапур. Ця стратегія відображає прагнення Лондона зміцнити свої позиції на глобальній арені, розширити економічні зв'язки та сприяти стабільності в одному з найдинамічніших регіонів світу.

Співпраця з Японією стала одним із наріжних каменів британської політики в регіоні. У січні 2023 року обидві країни підписали "Угоду про

взаємний доступ" (Reciprocal Access Agreement), яка спрощує проведення спільних військових навчань та розгортання військ на територіях обох держав. Це дозволило провести масштабні навчання в Південно-Китайському морі, підвищуючи здатність обох країн реагувати на потенційні загрози. Крім того, було укладено меморандум про співпрацю в галузі кібербезпеки, що передбачає обмін досвідом у захисті критичної інфраструктури від кібератак [64].

Економічна співпраця з Японією також набрала обертів. Завдяки угоді про вільну торгівлю, укладеній у 2020 році, обсяг двосторонньої торгівлі стабільно зростає. У 2024 році було підписано додаткові домовленості щодо інвестицій у зелені технології. Британські компанії, такі як BP і Shell, розпочали проекти з розвитку офшорних вітрових електростанцій у Японії, сприяючи декарбонізації економіки країни [17].

Відносини з Індією також зазнали значного розвитку. У 2024 році було укладено "Угоду про всебічне економічне партнерство" (Comprehensive Economic Partnership Agreement, CEPA), яка передбачає зниження митних тарифів та спрощення процедур торгівлі. Це призвело до зростання двосторонньої торгівлі на 20% у першій половині року. Індія стала ключовим ринком для британського експорту автомобілів і фармацевтики, тоді як Велика Британія стала важливим партнером для індійських ІТ-компаній, які відкривають офіси у Лондоні та Манчестері. Оборонна співпраця з Індією також посилилася. У рамках ініціативи "Партнерство в оборонній промисловості" (Defence Industrial Partnership) Велика Британія передала Індії технології для виробництва сучасних винищувачів та безпілотних літальних апаратів. Це сприяє модернізації індійської військової промисловості та створенню нових робочих місць [49].

Сінгапур, як важливий фінансовий та логістичний центр, також став ключовим партнером для Великої Британії. У 2024 році було підписано меморандум про співпрацю у сфері цифрової торгівлі, що передбачає розвиток спільних стандартів для електронної комерції та обміну даними. Крім того, Лондон і Сінгапур домовилися про інтеграцію своїх фінансових ринків, що полегшило рух капіталу між країнами. Це стало важливим для британських

фінансових установ, які прагнуть розширити свою присутність у регіоні, та для сінгапурських інвесторів, які отримали доступ до європейських ринків через Лондон [44].

Співпраця з Південною Кореєю також набрала обертів. Було укладено нову угоду про стратегічне партнерство, яка охоплює такі сфери, як відновлювана енергетика, штучний інтелект і кібербезпека. Британські компанії беруть участь у розвитку корейської програми "Green New Deal", яка передбачає перехід на відновлювані джерела енергії. Зокрема, компанія SSE Renewables розпочала будівництво вітрової електростанції на узбережжі Кореї, яка стане однією з найбільших у регіоні. У військовій сфері Лондон і Сеул домовилися про посилення спільних навчань та обмін розвідданими для протидії загрозам з боку Північної Кореї. Угода про обмін технологіями у сфері кібербезпеки дозволила зміцнити захист критичної інфраструктури обох країн, включаючи енергетичні мережі та транспортні системи [65]. Участь Великої Британії в СРТРР дозволила зменшити торговельні бар'єри для британських компаній, які прагнуть розширити свою присутність у динамічному Індо-Тихоокеанському регіоні. Це відкриває нові можливості для експортних підприємств і створює передумови для довгострокового зростання торгівлі.

Культурне співробітництво також отримало розвиток через ініціативи, спрямовані на обмін досвідом у галузі освіти та інновацій. Провідні університети Великої Британії, зокрема Оксфорд і Імперський коледж Лондона, підписали меморандуми про співпрацю з індійськими та японськими вищими навчальними закладами. Ці домовленості включають програми обміну студентами, подвійне дипломування та спільні дослідження у сферах штучного інтелекту, екологічних технологій та медицини. Таке академічне співробітництво сприяє зміцненню взаєморозуміння між країнами та забезпечує довгостроковий фундамент для розвитку партнерства. Особливу увагу було приділено співпраці у сфері інновацій та технологій. Велика Британія інвестувала значні ресурси у підтримку стартапів у Сінгапурі та Південній Кореї. Спільні технологічні акселератори, створені у співпраці з місцевими урядами, дозволили новим компаніям отримати

доступ до фінансування, консультацій та міжнародних ринків. Наприклад, британський акселератор Tech Nation започаткував свою програму у Сінгапурі, яка підтримала десятки інноваційних проектів у сфері фінансових технологій, відновлюваної енергетики та кібербезпеки [73].

Військова співпраця залишається важливим напрямом політики Лондона в регіоні. Крім участі в спільних навчаннях із Японією та Південною Кореєю, Велика Британія у 2024 році розширила свої оборонні угоди з Індією. Відбувся обмін технологіями у сфері розробки сучасних систем озброєння, що дозволяє Індії модернізувати свій військовий потенціал, а Великій Британії — укріпити свою позицію як надійного постачальника оборонних технологій.

Стимування впливу Китаю стало стратегічним напрямом зовнішньої політики Великої Британії, що реалізується через комплекс заходів у сферах економіки, безпеки та дипломатії. У цьому контексті Лондон прагне мінімізувати ризики, пов'язані з амбіціями Пекіна, які загрожують міжнародній стабільності та стратегічним інтересам Британії та її союзників. Ця політика відображає системний підхід із чіткими прикладами конкретних дій та ініціатив.

Одним із ключових напрямів є обмеження залежності від Китаю в стратегічно важливих секторах економіки. Наприклад, у відповідь на зростаючі занепокоєння щодо національної безпеки, Велика Британія ще раніше прийняла рішення виключити обладнання китайської компанії Huawei з національної інфраструктури 5G. У 2024 році ця політика була поглиблена запровадженням додаткових обмежень на використання китайських технологій у ключових секторах, таких як штучний інтелект і напівпровідники. Британський уряд також інвестував у створення альтернативних ланцюгів постачання, зокрема через співпрацю зі США, Японією та Південною Кореєю, щоб зменшити залежність від китайських виробників.

На міжнародній арені Велика Британія використовує механізми багатосторонньої співпраці для протидії впливу Пекіна. У рамках саміту G7 у 2024 році британський уряд підтримав створення ініціативи *Partnership for Global Infrastructure and Investment* (PGII), що є західною альтернативою

китайському проєкту "Один пояс, один шлях". Ця ініціатива спрямована на фінансування інфраструктурних проєктів у країнах, що розвиваються, забезпечуючи прозорі умови фінансування без надмірного боргового тиску, властивого китайським кредитним схемам [15].

У сфері безпеки Британія посилила свою військову присутність в Індо-Тихоокеанському регіоні. Зокрема, Королівський флот брав участь у багатосторонніх військово-морських навчаннях з союзниками, такими як США, Австралія та Японія. Наприклад, навчання *Malabar 2024*, які проходили в акваторії Індійського океану, мали на меті демонстрацію єдності союзників у протидії агресивним діям Китаю у Південно-Китайському морі. Крім того, Велика Британія збільшила фінансування своєї оборонної інфраструктури в регіоні, розмістивши додаткові військові контингенти в Сінгапурі та зміцнивши співпрацю з Філіппінами [12].

Дипломатичні заходи також відіграють ключову роль. Велика Британія ініціювала санкції проти китайських посадовців, причетних до порушень прав людини в Сіньцзяні, зокрема через застосування до них "закону Магнітського". У цьому контексті Лондон активно співпрацює з іншими західними державами, забезпечуючи єдність підходів у питанні захисту прав людини. У 2024 році Велика Британія також стала ініціатором спеціального засідання Ради ООН з прав людини, де були представлені докази масових репресій проти уйгурів та інших етнічних меншин.

Суттєвим аспектом британської стратегії є підтримка Тайваню. У 2024 році Лондон значно розширив економічну співпрацю з Тайбеєм, зокрема в галузі високих технологій. Одним із прикладів є укладення угоди між британськими та тайванськими компаніями щодо постачання напівпровідників, що стало частиною більшої стратегії з диверсифікації ланцюгів постачання. Водночас британські посадовці неодноразово заявляли про підтримку статусу-кво у Тайванській протоці, наголошуючи на важливості забезпечення безпеки в регіоні. Інформаційна протидія Китаю також стала важливим інструментом британської політики. У 2024 році Лондон створив спеціальну групу, яка

займається моніторингом китайської пропаганди у медіа та соціальних мережах. Її завдання — протидіяти спотворенню фактів щодо політики Китаю, зокрема в контексті війни Росії проти України, де Пекін часто займає проросійську позицію. Для цього Британія фінансує незалежні медіа та експертні центри в регіонах, які перебувають під значним впливом китайської "м'якої сили" [30].

Всеосяжна підтримка України у її боротьбі проти російської агресії та посилення санкційного тиску на Кремль стали фундаментальними напрямками. Підтримка охоплює військову, економічну, гуманітарну та дипломатичну допомогу, спрямовану на зміцнення обороноздатності України, стабілізацію її економіки та міжнародну ізоляцію Росії. Велика Британія демонструє високий рівень рішучості у своїх діях, втілюючи їх у рамках конкретних ініціатив, програм і рішень.

Британія стала одним із найбільших постачальників військової допомоги Україні. Ключовим елементом цієї підтримки була передача сучасної техніки, яка суттєво посилити спроможності українських Збройних сил. Лондон поставив Україні системи протиповітряної оборони, зокрема ЗРК Stormer, які допомагають захищати критичну інфраструктуру та цивільне населення від російських авіаударів. Крім того, Україна отримала додаткові танки Challenger 2, які вже довели свою ефективність у попередніх бойових діях. Ці танки забезпечують високу мобільність, захист і вогневу міць, що робить їх незамінними в контрнаступальних операціях [87].

Серед іншої техніки, яку передала Велика Британія, були артилерійські установки, зокрема самохідні гаубиці AS-90, а також реактивні системи залпового вогню (РСЗВ) M270. Окрім того, Британія надала броньовані машини, які використовуються як для бойових дій, так і для евакуації поранених. Важливу роль відіграли постачання сучасних дронів-розвідників, які дозволяють українським військовим отримувати точну інформацію про позиції ворога в реальному часі. Одним із найбільш вагомих аспектів підтримки є програми підготовки українських військових. Велика Британія стала лідером у навчанні тисяч українських військовослужбовців. Програми включають підготовку з

використання західного озброєння, тактичну підготовку, а також тренування в умовах, максимально наближених до бойових. Наприклад, на полігонах у Великій Британії українські військові проходять навчання зі стрільби, маневрування танковими підрозділами, застосування артилерії та проведення штурмових операцій. Окрім того, британські інструктори проводять курси з управління дронами, що є критично важливим у сучасній війні [88].

Навчання також охоплює специфічні напрямки, такі як мінна безпека, інженерна підготовка та надання першої медичної допомоги. Ці програми проводяться у співпраці з іншими союзниками, що робить їх комплексними та ефективними. Завдяки цій підготовці українські військові отримують не лише необхідні навички, але й впевненість у використанні сучасної західної техніки на полі бою.

Британія послідовно розширює санкції проти Росії, спрямовані на послаблення її економіки, зменшення фінансових можливостей для ведення війни та ізоляцію на міжнародній арені. Санкційна політика охоплює кілька ключових напрямків: заморожування активів, обмеження експорту, заборону на фінансові операції та цілеспрямовані санкції проти окремих осіб і компаній.

Одним із найбільш значущих кроків стало запровадження санкцій проти російських банків, зокрема "Газпромбанку" та "ВТБ", які втратили доступ до міжнародної фінансової системи. Це обмежило можливість Росії проводити зовнішні транзакції та залучати інвестиції. Лондон також ініціював заборону на експорт технологій подвійного призначення, таких як напівпровідники, які можуть бути використані у виробництві зброї [38].

Велика Британія зосередилася на енергетичному секторі, який є ключовим джерелом доходів для Росії. Заборона на імпорт російської нафти та газу, запроваджена в координації з іншими країнами G7, значно скоротила доходи Кремля. Британський уряд також запровадив санкції проти компаній, залучених до транспортування енергоносіїв, включаючи обмеження на доступ до морської інфраструктури. Зусилля Лондона спрямовані й на припинення експорту золота,

алмазів та інших стратегічно важливих ресурсів, які приносять Кремлю значні прибутки.

Окрім економічних обмежень, Велика Британія запровадила персональні санкції проти сотень російських чиновників, бізнесменів і пропагандистів. Під санкції потрапили члени уряду, вищого військового командування та власники великих корпорацій, пов'язаних із режимом. Це включає заморожування активів і заборону на в'їзд до Великої Британії. Окрім цього, уряд активно працює над тим, щоб виявляти та закривати будь-які лазівки для обходу санкцій, координуючи свої дії з ЄС і США.

Уряд Великої Британії продовжує підтримувати економічну стабільність України через надання грантів, кредитів та інвестицій у критично важливі сектори. Однією з ключових ініціатив є фінансування відновлення української енергетичної інфраструктури, яка постійно зазнає ударів з боку Росії. Велика Британія забезпечує постачання трансформаторів, генераторів і ремонтного обладнання, що дозволяє Україні уникнути масштабних енергетичних криз.

У гуманітарній сфері Лондон забезпечує постачання медикаментів, продовольства та обладнання для тимчасових притулків для внутрішньо переміщених осіб. Водночас Велика Британія фінансує проекти з розмінування територій, звільнених від російських військ. Ці ініціативи реалізуються у співпраці з міжнародними організаціями, такими як Червоний Хрест та ООН [76].

На міжнародному рівні Велика Британія активно лобіює підтримку України в рамках ООН, НАТО та Європейського Союзу. Лондон ініціював створення міжнародного фонду для відшкодування збитків, завданих Росією, та активно виступає за створення спеціального трибуналу для розслідування воєнних злочинів. Крім того, Велика Британія підтримує ініціативи з документування фактів порушень прав людини, спрямовуючи кошти на діяльність українських правозахисних організацій.

У рамках боротьби з російською пропагандою Лондон фінансує медіа-ініціативи, які забезпечують доступ до правдивої інформації про ситуацію в

Україні. Одним із прикладів є підтримка міжнародних платформ, що розповідають про злочини Росії проти цивільного населення та сприяють міжнародній солідарності з Україною.

4.2. Прогнозування перспектив та сценаріїв розвитку зовнішньої політики Великої Британії

Зовнішня політика Великої Британії перебуває у фазі динамічного переосмислення, зумовленого як геополітичними викликами, так і внутрішніми змінами, що відбулися після Брекзиту. Основні перспективи розвитку британської дипломатії орієнтовані на зміцнення її глобального статусу, адаптацію до нових реалій міжнародної системи, а також розширення сфер впливу через багатовекторний підхід. Ці перспективи є відображенням прагнення країни залишатися впливовим гравцем у глобальній політиці, водночас зберігаючи стратегічну автономію.

Однією з найважливіших перспектив є посилення ролі Великої Британії в міжнародній системі безпеки. Участь у багатосторонніх альянсах, таких як НАТО, і розвиток нових оборонних ініціатив, як-от AUKUS, демонструють, що Британія прагне відігравати ключову роль у вирішенні глобальних конфліктів і забезпеченні стабільності. У майбутньому Лондон може збільшити свою військову присутність у стратегічних регіонах, таких як Індо-Тихоокеанський та Близький Схід, що дозволить йому не лише стримувати потенційні загрози, але й активно впливати на формування регіонального порядку. Наприклад, збільшення кількості спільних військових навчань або розміщення британських сил на основі двосторонніх угод із партнерами може стати важливим кроком у цьому напрямі.

Крім того, важливим аспектом залишається економічна дипломатія. Вихід із ЄС надав Великій Британії свободу формувати нові торговельні зв'язки. Ця

перспектива відкриває можливості для розширення економічного співробітництва з країнами Співдружності, такими як Австралія, Канада та Індія. Угода про вільну торгівлю з Індією вже показала значний потенціал для зростання товарообігу та інвестицій між двома країнами. Велика Британія також може використовувати свої культурні та історичні зв'язки для укладення нових торговельних угод у регіонах із великим економічним потенціалом, таких як Африка чи Латинська Америка.

Окремої уваги заслуговує роль Британії в інноваційній дипломатії. Лондон має унікальні можливості для впливу через розвиток технологічного потенціалу. Використання штучного інтелекту, кібербезпеки, розробка нових систем цифрової дипломатії можуть забезпечити Британії лідерство в цих сферах. Зокрема, створення платформ для міжнародного врегулювання конфліктів або захисту критичної інфраструктури через технології штучного інтелекту може стати важливим елементом зовнішньої політики країни.

Ще однією перспективою є активізація кліматичної дипломатії. Велика Британія вже є лідером у боротьбі зі зміною клімату, але в майбутньому вона може ще більше зміцнити свої позиції через розширення ініціатив із розвитку зеленої енергетики та відновлюваних джерел. Ініціативи на кшталт фінансування екологічних проектів у країнах, що розвиваються, або створення фондів для досягнення вуглецевої нейтральності дозволяють Лондону не лише сприяти вирішенню глобальних екологічних проблем, але й зміцнювати свій міжнародний авторитет.

Переосмислення відносин із Близьким Сходом і Африкою є ще однією перспективою, яка відкриває нові горизонти для британської дипломатії. Африка, яка демонструє стрімке економічне зростання, може стати важливим партнером для Британії у таких сферах, як інфраструктура, технології та освіта. Інвестиції в інноваційні проекти та співпраця у сферах енергетики та торгівлі можуть не лише забезпечити економічний зиск, але й закріпити політичний вплив Лондона на цьому континенті. На Близькому Сході Британія може

використовувати свій досвід медіатора для участі у врегулюванні конфліктів, водночас інвестуючи в нові енергетичні технології.

Перспективи зовнішньої політики Великої Британії також включають продовження роботи над стримуванням впливу авторитарних режимів, таких як Росія та Китай. Санкційна політика, яка вже продемонструвала свою ефективність у стримуванні російської агресії, може бути посилена у співпраці з іншими демократичними державами. Водночас економічна взаємодія з Китаєм, незважаючи на політичні розбіжності, залишатиметься важливим аспектом британської дипломатії.

Сценарії розвитку зовнішньої політики Великої Британії безпосередньо залежать від сучасних викликів і потенціалу держави адаптуватися до глобальних змін. Кожен із можливих шляхів розвитку зумовлений комбінацією внутрішніх політичних рішень, міжнародного контексту та реакції інших держав. Сценарії дозволяють не лише окреслити можливі напрямки, але й оцінити ймовірність реалізації кожного з них з огляду на поточну динаміку.

Перший сценарій — **"зміцнення глобального лідерства"** — орієнтований на активну участь Великої Британії у формуванні нового міжнародного порядку. У межах цього сценарію країна прагнучиме закріпити свої позиції як впливового глобального гравця через розширення участі у багатосторонніх ініціативах і альянсах. Це включає посилення ролі Британії в гарантуванні міжнародної безпеки, наприклад, через розширення співпраці у сфері кібербезпеки чи міжнародного морського права. Подібний підхід також передбачає більшу залученість до вирішення глобальних екологічних проблем і формування міжнародних стандартів у сферах торгівлі та технологій. Вибір цього шляху дозволить Лондону продовжити відігравати значну роль у вирішенні конфліктів, регулюванні економічних відносин і забезпеченні стабільності в різних регіонах світу.

Другий сценарій — **"регіональна адаптація"** — фокусується на зміцненні відносин із європейськими країнами та зменшенні залежності від зовнішніх альянсів за межами регіону. Такий підхід може стати результатом зростання

економічних ризиків або внутрішньополітичного тиску, які вимагатимуть концентрації ресурсів на найближчому оточенні. У цьому сценарії Велика Британія зосереджується на вирішенні спільних проблем із сусідами, таких як енергетична безпека, регулювання міграційних потоків та розвиток інфраструктурних проектів. Хоча регіональна переорієнтація може знизити глобальний вплив Лондона, вона дозволяє ефективніше забезпечувати національні інтереси у короткостроковій перспективі.

Третій можливий сценарій — **"обмежений вплив"**, який може бути наслідком економічних криз або політичної нестабільності всередині країни. У цьому випадку Велика Британія буде змушена мінімізувати свою активність на міжнародній арені, зосереджуючись на внутрішньополітичних питаннях. Такий розвиток подій включає обмеження участі в міжнародних ініціативах, скорочення витрат на зовнішню політику і навіть відмову від амбітних багатосторонніх проектів. Наслідком цього сценарію може стати значне зниження міжнародного впливу, що ускладнить повернення до лідерських позицій у довгостроковій перспективі.

Четвертий сценарій — **"інноваційна дипломатія"**, орієнтований на використання технологічного потенціалу як ключового інструменту міжнародного впливу. У цьому випадку Велика Британія фокусується на впровадженні нових технологій, таких як штучний інтелект, відновлювані джерела енергії чи передові оборонні системи. Такий підхід не лише підсилює економічний потенціал країни, але й дозволяє формувати нові міжнародні стандарти та правила, що створює довгострокову перевагу на глобальній арені.

Найімовірнішим варіантом залишається **"збалансований сценарій"**, що поєднує елементи глобального та регіонального підходів. У межах цього сценарію Велика Британія продовжує зміцнювати стратегічні альянси зі Сполученими Штатами та країнами Індо-Тихоокеанського регіону, водночас зберігаючи тісні зв'язки із сусідами в Європі. Такий підхід дозволяє забезпечити баланс між глобальними амбіціями та регіональними інтересами, зберігаючи стратегічну гнучкість у мінливому міжнародному середовищі.

Сценарії розвитку зовнішньої політики Великої Британії відображають складність сучасної геополітичної ситуації та здатність країни адаптуватися до нових викликів. Обраний шлях визначатиме не лише короткострокову ефективність британської дипломатії, але й її довгостроковий вплив на міжнародну систему. У цьому контексті ключовим залишається стратегічне бачення та готовність до взаємодії з іншими державами на основі принципів гнучкості, інноваційності та збереження національних інтересів.

Висновки до Розділу 4

У ході дослідження сучасних тенденцій та прогнозування перспектив розвитку зовнішньої політики Великої Британії було встановлено, що ця сфера знаходиться у стані постійної трансформації під впливом геополітичних змін і внутрішніх реформ, зокрема тих, які стали наслідком Брекзиту. Зовнішньополітична стратегія країни демонструє багатовекторність, орієнтовану як на зміцнення традиційних альянсів, так і на освоєння нових сфер впливу у глобальному контексті.

Аналіз поточних тенденцій засвідчив, що стратегічне партнерство зі Сполученими Штатами залишається фундаментальним елементом британської зовнішньої політики. Ефективна співпраця у сферах оборони, технологій і торгівлі, втілена через спільні ініціативи, такі як AUKUS і програми з розвитку кібербезпеки, посилює позиції обох країн на міжнародній арені. Велика Британія, зокрема, отримує значні економічні вигоди та зміцнює свій оборонний потенціал завдяки доступу до сучасних технологій і участі у багатосторонніх проектах.

Водночас політика стримування впливу Китаю стала визначальною у стратегії Лондона. Розвиток економічної автономії, диверсифікація постачань у стратегічних секторах та підтримка Тайваню свідчать про прагнення Британії захистити власні інтереси і зміцнити міжнародний порядок, заснований на правилах. У цьому контексті особливе значення набувають співпраця з Індो-

Тихоокеанським регіоном та інтеграція до ключових регіональних угод, що дозволяють розширити економічні зв'язки та зміцнити геополітичну присутність.

Дослідження також виявило, що всеосяжна підтримка України є пріоритетним напрямом британської зовнішньої політики. Військова та гуманітарна допомога, програми навчання українських військових, а також жорстка санкційна політика проти Росії підкреслюють рішучість Великої Британії захищати міжнародне право і підтримувати стабільність у Східній Європі. Така політика не лише сприяє збереженню територіальної цілісності України, але й зміцнює позиції Лондона як надійного союзника.

Прогнозування перспектив зовнішньої політики Великої Британії дозволило окреслити кілька важливих напрямів. Зміцнення ролі в міжнародній системі безпеки, розвиток інноваційної дипломатії та кліматичних ініціатив мають потенціал закріпити лідерські позиції країни у глобальному порядку денному. Особливу увагу привертають можливості у сфері технологічного співробітництва, які можуть стати важливим інструментом впливу на міжнародній арені.

Сценарії розвитку зовнішньої політики Великої Британії, розглянуті у цьому розділі, демонструють широкий спектр варіантів, серед яких найімовірнішим є збалансований підхід. Цей сценарій дозволяє поєднати глобальні амбіції з регіональною стабільністю, водночас сприяючи зміцненню економічної та оборонної автономії країни. У цьому контексті важливою залишається здатність держави ефективно адаптуватися до нових викликів та використовувати наявні ресурси для досягнення довгострокових цілей.

Загалом проведений аналіз свідчить, що зовнішня політика Великої Британії є гнучкою, динамічною і спрямованою на утримання позицій впливового глобального гравця. Комбінація традиційних підходів із впровадженням інноваційних рішень дозволяє країні не лише відповідати на сучасні виклики, але й формувати нові підходи до міжнародної взаємодії.

ВИСНОВКИ

1. Зовнішня політика є ключовим інструментом взаємодії держав у сучасній міжнародній системі. Її значення полягає у захисті національних інтересів, формуванні міжнародного порядку та забезпеченні довгострокової стабільності. Для аналізу зовнішньої політики розроблено кілька підходів, серед яких реалістичний, ліберальний і конструктивістський. Реалізм акцентує увагу на використанні сили та економічних важелів, лібералізм спрямований на співпрацю та багатосторонність, тоді як конструктивізм підкреслює роль ідей і культурної дипломатії. Велика Британія використовує ці підходи для формування своєї політики у XXI столітті, адаптуючи стратегії до сучасних викликів. Після виходу з ЄС її зовнішньополітична стратегія отримала новий імпульс через концепцію «Глобальна Британія», яка передбачає зміцнення зв'язків із новими регіонами, кліматичну дипломатію та посилення оборонної співпраці. Ефективне використання дипломатичних, економічних, військових і культурних інструментів дозволяє Британії зберігати вплив у глобальній системі. Отже, вивчення підходів до аналізу зовнішньої політики та її ключових інструментів є важливим не лише для розуміння стратегії Великої Британії, а й для формування ефективних підходів до взаємодії з іншими державами, що має практичну цінність для української дипломатії.

2. Методологічні аспекти та джерельна база дослідження зовнішньої політики Великої Британії у XXI столітті формують концептуальну основу для аналізу її еволюції та трансформацій. Джерельна база охоплює офіційні документи, наукові праці, звіти аналітичних центрів, засоби масової інформації, статистичні дані та експертні інтерв'ю, що дозволяє отримати всебічне уявлення про політичні, економічні та соціальні аспекти зовнішньої політики Сполученого Королівства. Комплексний методологічний підхід, заснований на історичному, порівняльному та системному аналізах, контент-аналізі та методі кейс-стаді, забезпечує глибоке розуміння змін у стратегії країни. Використання

міждисциплінарних підходів дозволяє врахувати вплив внутрішньополітичних та глобальних факторів, таких як Brexit, виклики безпеки та глобалізація. Таким чином, поєднання різноманітних джерел і методів дослідження створює комплексну основу для аналізу зовнішньої політики Великої Британії, сприяючи визначенню її пріоритетів, викликів та перспектив у сучасному глобальному контексті.

3. Зовнішньополітичні пріоритети Великої Британії на початку XXI століття відображали її прагнення зберегти глобальний вплив та адаптуватися до нових викликів. Як одна з провідних світових держав, Велика Британія орієнтувалася на співпрацю зі США, підтримуючи трансатлантичні відносини через участь у НАТО та спільну боротьбу з тероризмом. Водночас країна відігравала активну роль у Європейському Союзі, сприяючи його розширенню та зміцненню європейської економіки, хоча внутрішній євроскептицизм поступово набирала силу. Економічні зв'язки з країнами Азії, Близького Сходу та Африки зміцнювали позиції Британії як ключового гравця у глобальній торгівлі, а участь у миротворчих операціях і підтримка демократичних реформ підкреслювали її зобов'язання щодо міжнародної безпеки. Попри внутрішні економічні виклики, країна залишалася активним учасником вирішення глобальних питань, що робить вивчення її стратегій важливим для розуміння сучасних тенденцій міжнародної політики та адаптації до змін у глобальному порядку.

4. Вплив Brexit на зовнішньополітичну позицію Великої Британії став переломним моментом, що докорінно змінив її стратегію на міжнародній арені. Вихід з Європейського Союзу позбавив країну доступу до європейських багатосторонніх механізмів, створивши економічні та політичні виклики, зокрема нетарифні бар'єри в торгівлі, зниження інвестиційної привабливості та загострення регіональних проблем у Північній Ірландії та Шотландії. У відповідь на це Лондон реалізував концепцію "Глобальної Британії", спрямовану на диверсифікацію торгівлі, зміцнення зв'язків зі Співдружністю націй, укладення стратегічних угод із країнами Азії та Америки, а також активізацію участі в

глобальних альянсах, таких як НАТО та AUKUS. Водночас внутрішньополітична напруга та економічні виклики залишаються ключовими факторами, які впливають на реалізацію цих стратегій. Brexit став одночасно викликом і можливістю для Великої Британії, демонструючи її прагнення залишатися значущим гравцем у світовій політиці, попри складнощі адаптації до нових геополітичних і економічних умов.

5. Основні напрями зовнішньої політики Великої Британії на сучасному етапі відображають її прагнення зберігати статус глобального гравця, адаптуючись до нових геополітичних та економічних умов. Після Brexit Лондон спрямовує зусилля на диверсифікацію торговельних зв'язків, укладаючи угоди з ключовими партнерами, такими як Індія, Австралія та країни транстихоокеанського партнерства (СРТРР), що сприяє зниженню залежності від європейського ринку. Безпекова політика країни зосереджена на зміцненні трансатлантичних відносин у рамках НАТО, активізації участі в альянсі AUKUS для забезпечення стабільності в Індо-Тихоокеанському регіоні та впровадженні кібербезпекових ініціатив. Лондон також займає провідну позицію у кліматичній дипломатії, реалізуючи проекти відновлюваної енергетики в Африці та Азії, а також розвиваючи водневу енергетику в Європі. Інноваційна дипломатія стала ще одним важливим вектором, спрямованим на співпрацю у сфері штучного інтелекту, генетики та робототехніки. Завдяки багатовекторності своєї політики Велика Британія не лише захищає національні інтереси, але й робить значний внесок у глобальну стабільність, технологічний прогрес та екологічну безпеку.

5. Роль «м'якої сили» у зовнішній політиці Великої Британії є стратегічно важливою, забезпечуючи країні глобальний вплив через культурну спадщину, освіту, англійську мову, монархію та економічну співпрацю. Інструменти м'якої сили дозволяють зміцнювати дипломатичні, культурні та економічні зв'язки, особливо через такі механізми, як Співдружність націй, що об'єднує 56 країн і сприяє економічному зростанню. Освітня система Великої Британії, представлена провідними університетами, такими як Оксфорд і Кембридж, є не лише джерелом знань, але й глобального впливу, формуючи культурний і

науковий діалог із багатьма державами. Англійська мова, яка є найбільш поширеною у світі, сприяє міжнародній комунікації, бізнесу та культурному обміну. Монархія, як символ стабільності й історичної тяглості, не лише посилює культурний імідж країни, але й підтримує її дипломатичні ініціативи. Через культурні інституції, глобальні медіа, такі як BBC, та міжнародні події Велика Британія формує позитивний імідж і зміцнює свій вплив у світі, роблячи м'яку силу ключовим інструментом своєї зовнішньої політики.

5. Жорстка сила є важливим елементом зовнішньої політики Великої Британії, забезпечуючи її вплив у світі через потужні збройні сили, ядерний арсенал і стратегічні альянси. Оборонний бюджет у 63 мільярди доларів, передові військові технології та глобальна мережа оперативних баз дозволяють країні швидко реагувати на кризи та підтримувати стабільність у ключових регіонах. Ядерний потенціал, представлений 225 боєголовками, виступає основою стратегії стримування та гарантом міжнародної безпеки в межах НАТО. Королівський військово-морський флот із сучасними авіаносцями та атомними підводними човнами забезпечує стратегічну присутність Британії в світовому океані. Участь у міжнародних альянсах, таких як AUKUS і «П'ять очей», посилює позиції країни у протидії глобальним загрозам, зокрема кіберзлочинності та геополітичній напрузі. Військова допомога Україні та підтримка Тайваню свідчать про зобов'язання Британії захищати демократичні цінності й міжнародний порядок. Таким чином, жорстка сила залишається інструментом реалізації національних інтересів Великої Британії та підтримки глобальної стабільності

6. Сучасна зовнішня політика Великої Британії формується під впливом глобальних викликів, зокрема геополітичного суперництва із Китаєм, війни Росії проти України та постбрекзитної трансформації міжнародної ролі країни. Основними тенденціями є зміцнення партнерства зі США, розширення впливу в Індо-Тихоокеанському регіоні, всеосяжна підтримка України та стримування авторитарних режимів. Перспективи розвитку зовнішньої політики орієнтуються на збалансований підхід, що поєднує глобальні амбіції зі зміцненням

регіональної стабільності. Сценарії майбутнього варіюються від активного лідерства на глобальній арені до обмеженого впливу через внутрішні або зовнішні фактори. Найімовірнішим є вибір інноваційного курсу, що підсилює дипломатичні та економічні позиції Великої Британії через технологічні прориви, кліматичну дипломатію та стратегічну адаптацію до змінного міжнародного середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. None. *Політологія: Онлайн бібліотека - Книги, підручники, реферати, лекції*. URL: <http://politics.ellib.org.ua/pages-2360.html> (дата звернення: 25.09.2024).
2. Вплив атлантизму на участь великої Британії у європейській політичній інтеграції (1940-1980-ті роки) / А. В. Грубінко // Наукові праці історичного факультету Запорізького національного університету. - 2015. - Вип. 44(2). - С. 98-102. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npifznu_2015_44%282%29__20
3. Грубінко А. Регіон пострадянської Східної Європи в зовнішній політиці Великої Британії у контексті європейської інтеграції (1990-ті — 2010-ті рр.) // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. - 2019. - Вип. 28. - С. 253
4. Грубінко А. В. Велика Британія в системі Європейської зовнішньої і безпекової політики (1990-2016 рр.): монографія. Тернопіль, 2017. 77 с.
5. Грубінко А. Роль великої британії у становленні зовнішньої і безпекової політики європейського союзу (1990–2019 рр.). *Academia.edu - Find Research Papers, Topics, Researchers*. URL: <https://www.academia.edu> (дата звернення: 26.09.2024).
6. Грубінко А. Роль великої британії у становленні зовнішньої і безпекової політики європейського союзу (1990–2019 рр.). *Academia.edu - Find Research Papers, Topics, Researchers*. URL: <https://www.academia.edu/99905839/> (дата звернення: 26.09.2024).
7. Неприцький О. А. Велика Британія і Спільна зовнішня політика і політика безпеки ЄС у першій половині 90-х років ХХ ст. Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. – Випуск 6. – Рівне, 2006. – С.217-222.
8. Рігерт Б. Північна Ірландія: кінець суперечки між Лондоном та ЄС? – DW – 28.02.2023. *dw.com*. URL: https://www.dw.com/uk/novi-pravila-sodo-pivnicnoi-irlandii-kines-superecki-miz-velikobritanieu-ta-es/a-64843167?utm_source (дата звернення: 26.10.2024).
9. Тема 13. Соціальна теорія міжнародної політики Александра Вендта. *StudFiles*. URL: <https://studfile.net/preview/7811579/page:13/> (дата звернення: 26.09.2024).
10. Учасники проєктів Вікімедіа. AUKUS – Вікіпедія. *Вікіпедія*. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/AUKUS?utm_source (дата звернення: 08.10.2024)
11. "Public Diplomacy 2.0 and the Social Media". *ResearchGate*. URL: https://www.researchgate.net/publication/260158700_Public_Diplomacy_20_and_the_Social_Media (дата звернення: 15.08.2024).
12. At Malabar 2024, Quad nations promote maritime order for a Free and Open Indo-Pacific - Indo-Pacific Defense FORUM. *Indo-Pacific Defense FORUM*. URL:

- <https://ipdefenseforum.com/2024/10/at-malabar-2024-quad-nations-promote-maritime-order-for-a-free-and-open-indo-pacific/> (дата звернення: 05.11.2024).
13. Atlantic Charter | Encyclopedia.com. *Encyclopedia.com | Free Online Encyclopedia*. URL: <https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/political-science-and-government/international-organizations/atlantic-charter> (дата звернення: 14.09.2024).
  14. BAE Systems Launches Floating Cloud for the Royal Navy - *VMware News and Stories*. *VMware News and Stories*. URL: <https://news.vmware.com/future-tech-innovation/bae-systems-launches-floating-cloud-for-the-royal-navy> (дата звернення: 12.09.2024).
  15. BBC News. G7 summit: Leaders detail \$600bn plan to rival China's Belt and Road initiative. BBC Home - *Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio*. URL: <https://www.bbc.com/news/world-asia-61947325> (дата звернення: 04.11.2024).
  16. Blair T. A journey: my political life. New York : Alfred A. Knopf, 2010. 700 p.
  17. BP Seeking Partners For Offshore Wind Projects In Japan: Report. *Sahm*. URL: <https://www.sahmcapital.com/news/content/bp-seeking-partners-for-offshore-wind-projects-in-japan-report-2023-11-20> (дата звернення: 11.10.2024).
  18. Britain and world power since 1945 : constructing a nation's role in international politics. *SearchWorks catalog : Stanford Libraries*. URL: <https://searchworks.stanford.edu/view/14130544> (дата звернення: 26.09.2024).
  19. Butler P., Siddique H. The bedroom tax explained. *the Guardian*. URL: <https://www.theguardian.com/society/2016/jan/27/the-bedroom-tax-explained> (дата звернення: 21.08.2024).
  20. Cabinet Office. Global Britain in a Competitive Age: the Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy. *GOV.UK*. URL: https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy?utm_source (дата звернення: 26.11.2024).
  21. Cabinet Office. Global Britain in a Competitive Age: the Integrated Review of Security, Defence, Development and Foreign Policy. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/global-britain-in-a-competitive-age-the-integrated-review-of-security-defence-development-and-foreign-policy> (дата звернення: 26.09.2024).
  22. Cabinet Office. The national security strategy - a strong Britain in an age of uncertainty. *GOV.UK*. URL: https://www.gov.uk/government/publications/the-national-security-strategy-a-strong-britain-in-an-age-of-uncertainty?utm_source (дата звернення: 26.09.2024).
  23. Chase UK targets growth with credit card launch. *Peachwire corporate site*. URL: <https://www.peachwire.com/chase-uk-targets-growth-with-credit-card-launch/> (дата звернення: 09.10.2024).
  24. Chatham house report: britain's role in european policy-making. URL: <https://www.europarl.europa.eu/> (дата звернення: 26.11.2024).

25. China chooses UK's Rolls Royce to develop small modular reactors. Business news | data | *Eastern Europe* | *Eurasia* | *Middle East* | *Africa*. URL: <https://www.intellinews.com/czechia-chooses-uk-s-rolls-royce-to-develop-small-modular-reactors-344208/> (дата звернення 04.11.2024).
26. Contributors to Wikimedia projects. Politics Among Nations - Wikipedia. *Wikipedia, the free encyclopedia*. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Politics_Among_Nations?utm_source (дата звернення: 26.09.2024).
27. Department for Business and Trade. UK trade agreements in effect. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/guidance/uk-trade-agreements-in-effect> (дата звернення: 26.09.2024).
28. Department for Business and Trade. UK-Australia Free Trade Agreement: 10 key benefits (web version). *GOV.UK*. URL: https://www.gov.uk/government/publications/uk-australia-fta-benefits-for-the-uk/uk-australia-free-trade-agreement-10-key-benefits-web-version?utm_source (дата звернення: 08.10.2024).
29. Department for Energy Security and Net Zero. UK and Germany partner to further advance hydrogen developments. *GOV.UK*. URL: https://www.gov.uk/government/news/uk-and-germany-partner-to-further-advance-hydrogen-developments?utm_source (дата звернення: 11.11.2024).
30. Department for International Trade. UK strengthens Taiwan trade ties as Minister visits Taipei. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-strengthens-taiwan-trade-ties-as-minister-visits-taipei> (дата звернення: 07.11.2024).
31. Draft EU-UK trade and cooperation agreement. *European Commission*. URL: https://commission.europa.eu/publications/draft-eu-uk-trade-and-cooperation-agreement_en (дата звернення: 26.09.2024).
32. Economic benefits of Premier League confirmed by report. *Premier League Football News, Fixtures, Scores & Results*. URL: <https://www.premierleague.com/news/2434933> (дата звернення: 14.09.2024).
33. Editors F. Fortune 500. *Fortune*. URL: <https://fortune.com/ranking/fortune500/> (дата звернення: 22.09.2024).
34. EduRank.org - Rankings of 14131 universities in 183 countries. *EduRank.org - Discover university rankings by location*. URL: <https://edurank.org/> (дата звернення: 18.09.2024).
35. European Union Foreign Policy in a Changing World. *Central European Journal of International and Security Studies*. URL: <https://www.cejiss.org/european-union-foreign-policy-in-a-changing-world> (дата звернення: 26.09.2024).
36. Financial crisis in the UK: causes and consequences. IMF report, 2010. URL: <https://www.imf.org> (дата звернення: 26.08.2024).
37. Foreign, Commonwealth & Development Office. Foreign embassies in the UK. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/foreign-embassies-in-the-uk> (дата звернення: 26.09.2024).

38. Foreign, Commonwealth & Development Office. Russia sanctions: guidance. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/russia-sanctions-guidance/russia-sanctions-guidance> (дата звернення: 05.11.2024).
39. Foreign, Commonwealth & Development Office. UK announces £274m boost to climate resilience across Indo-Pacific. *GOV.UK*. URL: https://www.gov.uk/government/news/uk-announces-274m-boost-to-climate-resilience-across-indo-pacific?utm_source (дата звернення: 04.11.2024).
40. Gamble A. Between Europe and America. *SpringerLink*. URL: <https://link.springer.com/book/10.1007/978-1-4039-4045-2> (дата звернення: 26.09.2024).
41. Globeleq to build Africa's largest standalone battery energy storage system in South Africa. *GOV.UK*. URL: https://www.gov.uk/government/news/globeleq-to-build-africas-largest-standalone-battery-energy-storage-system-in-south-africa?utm_source (дата звернення: 16.10.2024).
42. Guardian staff reporter. King Edward renounces the throne. *The Guardian*. URL: <https://amp.theguardian.com/uk/1936/dec/11/queenmother.monarchy> (дата звернення : 26.09.2024).
43. Hayes A. Transatlantic Trade and Investment Partnership (TTIP) Overview. *Investopedia*. URL: <https://www.investopedia.com/terms/t/transatlantic-trade-and-investment-partnership-ttip.asp> (дата звернення: 04.11.2024).
44. HM Treasury. UK and Singapore strengthen collaboration in sustainable finance and FinTech. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-and-singapore-strengthen-collaboration-in-sustainable-finance-and-fintech/uk-and-singapore-strengthen-collaboration-in-sustainable-finance-and-fintech> (дата звернення: 01.10.2024).
45. HM Treasury. UK-China 7th Economic and Financial Dialogue: factsheet. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/publications/uk-china-seventh-economic-and-financial-dialogue-factsheet> (дата звернення: 25.08.2024).
46. HMNB Portsmouth | Royal Navy. *Royal Navy*. URL: <https://www.royalnavy.mod.uk/locations-and-operations/bases-and-stations/hmnb-portsmouth> (дата звернення: 13.08.2024).
47. Home | *SIPRI*. URL: <https://www.sipri.org/sites/default/files/files/FS/SIPRIFS1403.pdf> (дата звернення: 26.08.2024).
48. Hoskins B. P. Aukus: UK defence giant BAE Systems wins £3.95bn submarine contract. *BBC Home - Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio*. URL: <https://www.bbc.com/news/business-66979798> (дата звернення: 04.11.2024).
49. India, UK may hold next round of talks on proposed trade agreement in Oct. *The Economic Times*. URL: <https://m.economictimes.com/news/economy/foreign-trade/india-uk-may-hold-next-round-of-talks-on-proposed-trade-agreement-in-oct/articleshow/113428580.cms> (дата звернення: 05.11.2024).
50. India-UK FTA talks: Both sides seek to bridge gaps to close deal expeditiously. *The Economic Times*. URL:

- <https://economictimes.indiatimes.com/news/economy/foreign-trade/india-uk-fta-talks-both-sides-seek-to-bridge-gaps-to-close-deal-expeditiously/articleshow/115478125.cms> (дата звернення: 01.10.2024)
51. Intel dismisses UK as factory location because of Brexit. *Computing - The UK leading source for the analysis of business technology*. URL: <https://www.computing.co.uk/news/4038288/intel-dismisses-uk-factory-location-brexit> (дата звернення: 05.11.2024).
52. Kant's Social and Political Philosophy (Stanford Encyclopedia of Philosophy). *Stanford Encyclopedia of Philosophy*. URL: <https://plato.stanford.edu/entries/kant-social-political/#ПеррРеас> (дата звернення: 26.09.2024).
53. King's College London. *King's College London*. URL: <https://www.kcl.ac.uk/soft-power-in-the-integrated-review-more-promise-than-delivery-so-far> (дата звернення: 14.09.2024).
54. Marshall V. Secret Agents, Secret Armies: Operation Mincemeat | *The National WWII Museum | New Orleans*. *The National WWII Museum | New Orleans*. URL: <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/secret-agents-secret-armies-operation-mincemeat> (дата звернення: 09.08.2024).
55. McKiernan J. UK-India trade talks to re-launch in the new year. *BBC Home - Breaking News, World News, US News, Sports, Business, Innovation, Climate, Culture, Travel, Video & Audio*. URL: <https://www.bbc.com/news/articles/cg7g3ykm7p8o> (дата звернення: 18.11.2024).
56. Ministry of Defence. UK reinforcements arrive in Kosovo for NATO peacekeeping mission. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-reinforcements-arrive-in-kosovo-for-nato-peacekeeping-mission> (дата звернення: 25.08.2024).
57. New report reveals UK economy is almost £140billion smaller because of Brexit. *London City Hall*. URL: <https://www.london.gov.uk/new-report-reveals-uk-economy-almost-ps140billion-smaller-because-brexit> (дата звернення: 26.10.2024).
58. New Singapore UK Agreement to Strengthen Global AI Safety and Governance. *Ministry of Digital Development and Information*. URL: https://www.mddi.gov.sg/new-singapore-uk-agreement-to-strengthen-global-ai-safety-and-governance/?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 05.11.2024).
59. New Zealand-United Kingdom Free Trade Agreement Overview. *New Zealand Ministry of Foreign Affairs and Trade*. URL: https://www.mfat.govt.nz/en/trade/free-trade-agreements/free-trade-agreements-in-force/new-zealand-united-kingdom-free-trade-agreement/new-zealand-united-kingdom-free-trade-agreement-overview?utm_source (дата звернення: 23.10.2024).
60. Pepperdine Digital Commons | *Pepperdine University Research*. URL: <https://digitalcommons.pepperdine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1044&context=globaltid&httpsredir=1&referer=> (дата звернення: 26.08.2024).

61. Post-Global Britain: a new normal in UK foreign policy - UK in a changing Europe. *UK in a changing Europe*. URL: <https://ukandeu.ac.uk/post-global-britain-a-new-normal-in-uk-foreign-policy/> (дата звернення: 01.10.2024).
62. Prime Minister's Office, 10 Downing Street. British-led design chosen for AUKUS submarine project. *GOV.UK*. URL: https://www.gov.uk/government/news/british-led-design-chosen-for-aukus-submarine-project?utm_source (дата звернення: 09.10.2024).
63. Prime Minister's Office, 10 Downing Street. PM announces 'turning point' in European security as UK set to increase defence spending to 2.5% by 2030. *GOV.UK*. URL: https://www.gov.uk/government/news/pm-announces-turning-point-in-european-security-as-uk-set-to-increase-defence-spending-to-25-by-2030?utm_source (дата звернення: 26.08.2024).
64. Prime Minister's Office, 10 Downing Street. Prime Minister hosts Japanese PM and agrees historic defence agreement. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/prime-minister-hosts-japanese-pm-and-agrees-historic-defence-agreement> (дата звернення: 04.11.2024).
65. Prime Minister's Office, 10 Downing Street. UK and South Korea to agree new partnership to redefine and strengthen ties for next generation. *GOV.UK*. URL: <https://www.gov.uk/government/news/uk-and-south-korea-to-agree-new-partnership-to-redefine-and-strengthen-ties-for-next-generation> (дата звернення: 05.11.2024).
66. Queen Elizabeth Carriers | *Royal Navy*. *Royal Navy*. URL: <https://www.royalnavy.mod.uk/news-and-latest-activity/features/queen-elizabeth-carriers> (дата звернення: 15.09.2024).
67. Research Portal. *Research Portal*. URL: <https://openresearch.surrey.ac.uk/esploro/outputs/bookChapter/Britain-against-the-world-foreign-and/99516976302346> (дата звернення: 26.09.2024)
68. Robin Niblett. Global Britain, global broker. *Chatham House*. URL: https://www.chathamhouse.org/sites/default/files/2021-02/2021-01-11-global-britain-global-broker-niblett_0.pdf (дата звернення: 11.09.2024).
69. Royal Soft Power: The British Royal Family as Public Diplomats. *LSE International History*. URL: <https://blogs.lse.ac.uk/lseih/2022/06/30/royal-soft-power-the-british-royal-family-as-public-diplomats/> (дата звернення: 13.09.2024).
70. *Schools and Departments / Departments and Programs*. URL: <https://courses.ceu.edu/sites/default/files/attachment/course/7542/europeincrisis-syllabus2023-24.pdf> (дата звернення: 26.08.2024).
71. Shepherd A. Security and defence policy in the european union – by J. howorth. *Academia.edu* - *Find Research Papers, Topics, Researchers*. URL: https://www.academia.edu/27536689/Security_and_Defence_Policy_in_the_European_Union_By_J_Howorth (дата звернення: 09.08.2024).
72. Soft Power and the UK's 'force for good' ambitions - The Foreign Policy Centre. *The Foreign Policy Centre*. URL: <https://fpc.org.uk/soft-power-and-the-uks-force-for-good-ambitions/> (дата звернення: 14.08.2024).

73. Spotlight event: UK-India higher education collaboration | British Council. Homepage | *British Council*. URL: <https://opportunities-insight.britishcouncil.org/short-articles/opportunities/spotlight-event-uk-india-higher-education-collaboration> (дата звернення: 04.11.2024).
74. Steadfast Defender 2024. *NATO*. URL: <https://www.nato.int/cps/en/natohq/222847.htm> (дата звернення: 08.10.2024).
75. Tech Nation | The UK network for ambitious tech entrepreneurs. *Tech Nation*. URL: <https://technation.io/> (дата звернення: 08.10.2024).
76. Technical Difficulties. *Technical Difficulties*. URL: <https://ua.usembassy.gov/us-eu-and-uk-offer-practical-support-to-ukraine-in-push-for-war-crimes-accountability/> (дата звернення: 04.11.2024).
77. The Blair years : extracts from the Alastair Campbell diaries : Campbell, Alastair : Free Download, Borrow, and Streaming: Internet Archive. *Internet Archive*. URL: <https://archive.org/details/blairyearsextrac0000camp>.
78. The breaking of nations: order and chaos in the twenty-first century | connections: the quarterly journal. *Current Issue | Connections: The Quarterly Journal*. URL: <https://connections-qj.org/ru/article/breaking-nations-order-and-chaos-twenty-first-century> (дата звернення: 26.09.2024).
79. The Editors of Encyclopaedia Britannica. Commonwealth | History, Members, Purpose, Countries, & Facts. *Encyclopedia Britannica*. URL: <https://www.britannica.com/topic/Commonwealth-association-of-states> (дата звернення: 16.09.2024).
80. The Future of UK Soft Power: Building a Strategic Framework. *British Foreign Policy Group*. URL: <https://bfpgrp.co.uk/2023/06/the-future-of-soft-power/> (дата звернення: 13.09.2024).
81. The Globalization of World Politics. *Politics Trove*. URL: <https://www.oxfordpoliticstrove.com/abstract/10.1093/hepl/9780192898142.001.0001/hepl-9780192898142> (дата звернення: 26.09.2024).
82. The sources of soft power. *British Council*. URL: <https://www.britishcouncil.org/research-insight/sources-soft-power> (дата звернення: 28.09.2024).
83. The United States and United Kingdom Issue Joint Statement to Enhance Cooperation on Quantum Information Science and Technology | OSTP | The White House. *The White House*. URL: <https://www.whitehouse.gov/ostp/news-updates/2021/11/04/the-united-states-and-united-kingdom-issue-joint-statement-to-enhance-cooperation-on-quantum-information-science-and-technology/> (дата звернення: 01.10.2024).
84. The value of cultural relations. *British Council*. URL: <https://www.britishcouncil.org/research-insight/value-cultural-relations> (дата звернення: 13.09.2024).
85. The value of the CPTPP for the UK « UK Trade Policy Observatory. *Sussex Blogs*. URL: <https://blogs.sussex.ac.uk/uktpo/2021/02/03/the-value-of-the-cptpp-for-the-uk/> (дата звернення: 08.10.2024).

86. Thomas M. The impacts of EU exit and the coronavirus on UK trade in goods - *Office for National Statistics. Home - Office for National Statistics*. URL: <https://www.ons.gov.uk/businessindustryandtrade/internationaltrade/articles/theimpactsfoeuexitandthecoronavirusonuktradeingoods/2021-05-25> (дата звернення: 20.09.2024).
87. UK confirms delivery of Challenger tanks, artillery to Ukraine in landmark new defense package. *The Kyiv Independent*. URL: <https://kyivindependent.com/uk-confirms-delivery-of-challenger-tanks-artillery-to-ukraine-in-landmark-new-defense-package/> (дата звернення: 08.10.2024).
88. Ukrainska Pravda. UK to increase supply of AS90 self-propelled artillery systems to Ukraine in coming weeks. *Ukrainska Pravda*. URL: <https://www.pravda.com.ua/eng/news/2024/09/26/7476977/> (дата звернення: 04.11.2024).
89. UN Peacekeeping - in detail | UNA-UK. *UNA-UK*. URL: <https://una.org.uk/un-peacekeeping-detail> (date of access: 26.09.2024).
90. United Kingdom. *Soft Power*. URL: <https://softpower30.com/country/united-kingdom/> (дата звернення: 26.09.2024).
91. United Kingdom. *The Nuclear Threat Initiative*. URL: <https://www.nti.org/countries/united-kingdom/> (дата звернення: 09.09.2024).
92. *University of Glasgow | University of Glasgow*. URL: <https://glasgow.rl.talis.com/lists/7B0324DC-3D2C-BB73-4C2F-C2B46908C257/bibliography.pdf?style=nature> (дата звернення: 26.08.2024).
93. War, trade and empire: the dilemmas of french liberal political economy, 1780–1816 (chapter 10) - french liberalism from montesquieu to the present day. *Cambridge Core*. URL: <https://www.cambridge.org/core/books/french-liberalism-from-montesquieu-to-the-present-day/war-trade-and-empire-the-dilemmas-of-french-liberal-political-economy-17801816/714E08FC41C6E03438624B488F2BE208/core-reader> (дата звернення: 26.09.2024).
94. Why The Canada-UK Trade Talks Stalled, & What Comes Next? - CANZUK International. *CANZUK International*. URL: <https://www.canzukinternational.com/2024/02/why-the-canada-uk-trade-talks-stalled-what-comes-next.html> (дата звернення: 04.11.2024).
95. Yousaf H. Scotland shares the EU's values. Here's how we'd seek to rejoin. *POLITICO*. URL: <https://www.politico.eu/article/humza-yousaf-scotland-european-union-values-scottish-national-party/> (дата звернення: 26.10.2024).
96. Ziady H. Brexit is 'stifling' Britain's trade with Europe and the problem is getting worse | *CNN Business*. *CNN*. URL: <https://www.cnn.com/2024/09/17/economy/brexit-stifling-britain-trade-europe/index.html> (дата звернення: 01.10.2024).
97. *ΑΡΧΙΚΗ*. URL: https://www.agora.mfa.gr/images/pdfs/Performance_management_in_Foreign_Ministries.pdf